

UPPSALA UNIVERSITET

Vilken betydelse har karisma i dagens samhälle?

- En socialkonstruktivistisk studie av karisma i
självhjälpslitteratur

Författare: Elin Sandstedt

Sociologiska institutionen

Socialpsykologi C2: C-uppsats, 15 hp

VT: 2012

Datum: 2012-05-21

Handledare: Fredrik Palm

Examinator: Bo Lewin

Sammanfattning

Karisma är ett fenomen som under lång tid väckt stort intresse och fascination bland människor, däribland mig själv. Däremot är begreppet aningen diffust och det har därför varit svårt att hitta en entydig definition av karisma. För att undersöka dimensionerna av karisma har jag i denna uppsats valt att undersöka karismans betydelse i dagens samhälle. Syftet med undersökningen har varit att undersöka hur fenomenet karisma som begrepp konstrueras i en bestämd social kontext i samhället idag, vilket jag har gjort genom att analysera självhjälpslitteratur i hur man ökar sin karismatiska utstrålning. De huvudsakliga frågeställningarna bakom denna undersökning omfattar bland annat hur karisma konstruerats i litteraturen, hur framställningen av karisma gett upphov till skapandet av subjekt samt att se om förändringar i samhället kommit att förändra betydelsen av karisma. Bakgrunden av undersökningen innefattar bland annat Max Webers definition av den ”genuina” karisman samt en rad andra teorier och undersökningar om karisma som försökt förklara fenomenets härkomst. Med bakgrund av detta har jag alltså studerat karisma ur ett socialkonstruktivistiskt perspektiv med hjälp av diskursanalys och funnit att de två självhjälpsböcker jag undersökt konstruerar karisma som ett multidimensionellt fenomen som alla individer har möjligheten att utveckla. Utöver denna upptäckt tyder resultaten från undersökningen även på att en decentralisering av makten i dagens samhälle har kommit att påverka hur karisma konstrueras idag.

Nyckelord: Karisma, socialkonstruktivism, tolkningsrepertoar, diskursanalys, självhjälpslitteratur.

Abstract

Title: What significance does charisma have in society today? – A study done from the social constructivist perspective concerning charisma in self-help literature.

Charisma has for long been the object for admiration and fascination among people, including myself. It has, however, been very difficult to settle for an appropriate definition of charisma since the nature of the phenomenon can be described as being quite abstract. I have in an attempt to explore the dimensions of charisma chosen to investigate its meaning in today's society. The main goal with the investigation has been to see how the concept of charisma is constructed within a given social context, which in this case constitutes of self-help books on how to develop a charismatic personality. A few of the primary questions behind this investigation concerns how charisma is constructed within the literature, how the representation of charisma in the books leads to the development of subjects and to see whether changes within the society has contributed to a change in the meaning of charisma. The investigation is, among other things, based on Weber's definition of the “genuine” charisma as well as several other theories and studies concerning charisma which have tried to deduce the origin of the subject. I have in relation to this analyzed charisma from the view of the social constructivist perspective, with the help of discourse analysis, and found that the two self-help books I have studied constructs charisma as a multidimensional phenomenon which everyone has the ability to develop. In addition to this discovery I also found that the

result from the investigation indicates that a decentralization of power in today's society has come to influence how charisma is constructed today.

Keywords: Charisma, Social constructivism, interpretive repertoire, discourse-analysis, self-help literature.

Innehåll

1. Inledning	5
1.1. Bakgrund	5
1.2. Syfte och frågeställningar.....	7
1.3. Uppsatsens disposition	7
2. Karisma som forskningsfält	7
2.1. Weber	7
2.2. Den genuina karisman	9
2.3. Karisma ur ett kulturellt perspektiv.....	10
2.4. Ett multidimensionellt perspektiv på karisma	11
3. Teori	13
3.1. Berger och Luckmann	13
3.2. Jonathan Potter	15
3.3. Vivien Burr.....	16
3.3.1. Språkets betydelse för vårt tänkande.....	17
3.3.2. Diskursbegreppet.....	18
3.4. Foucault, disciplinering och statsapparaten	19
4. Metod	20
4.1. Material	20
4.2. Urval och avgränsning	22
4.3. Tillvägagångssätt.....	23
4.4. Analysmetod.....	23
4.4.1. Diskursanalys med hjälp av tolkningsrepertoarer	23
5. Resultat.....	25
5.1. Teman.....	25
5.1.2. Personliga tolkningsrepertoarer.....	26
5.1.3. Kollektiva tolkningsrepertoarer.....	30
5.1.4. Språkliga tolkningsrepertoarer	33
6. Avslutande diskussion.....	37
6.1. Summering	37
6.2. Övergripande diskussion	38
6.2.1. Tidigare forskning	38
6.2.2. Teori	40

6.3. Implikationer för forskning och praktik	40
7. Referenser.....	42
7.1. Tryckta källor	42
7.2. Artiklar	42
7.3. Elektroniska källor	43
8.1. Bacchi.....	44

1. Inledning

1.1. Bakgrund

Fenomenet karisma har under lång tid fascinerat människor världen över och dess mytomspunna karaktär har gett upphov till en slags mystik hos de individer som beskrivits som karismatiska. Nationalencyklopedin definierar Karisma som ”personlig utstrålning”¹ vilket troligen även kan sägas spegla allmänhetens uppfattning om begreppet. Fenomenets betydelse har skiftat under historiens gång och härstammar ursprungligen från grekiskan där grekerna ofta använde begreppet för att beskriva sina gudar som de ansåg ha övermänskliga förmågor och egenskaper.² Trots att karisma varit välkänt och omtalat under lång tid så är det svårt att kunna förmedla en entydig definition av begreppet då det funnits svårigheter att härleda dess uppkomst och karaktär. Detta märks bland annat på den otroligt brokiga skara individer som under historiens gång blivit uppmärksammade för sin utstrålning och extraordinära egenskaper. På grund av olikheterna hos dessa individer har det varit problematiskt att urskilja någon särskild utmärkande egenskap som en gemensam nämnare för de som uppvisar karisma. Exempelvis så beskrivs det i den vetenskapliga artikeln ”The Dimensionality of Charisma” att den största meningsskiljaktigheten om karisma har varit att finna kärnan i fenomenet.³ Författare har i sina beskrivningar av karisma identifierat det som ett visst karaktärsdrag, en viss typ av personlighet eller försökt koppla det till en viss typ av beteende hos exempelvis en ledare. Andra har kopplat det till ett attribut som ges av de som följer en ledare medan vissa menar att det är en kombination av en individs utmärkande förmågor och omgivningens uppmärksammande av dessa som bidrar till karismatisk utstrålning.⁴

Denna mångfacetterade bild av karisma har i sin tur lett till funderingar om huruvida karisma inte är en unik kvalitet, som är medfödd hos individer, utan istället kan utgöras av en samling olika egenskaper. På grund av fenomenets tämligen abstrakta och diffusa karaktär har det funnits svårigheter att genomföra empirisk forskning om karismans allmänna karaktär. Detta har resulterat i att mestadelen av den forskning som genomförts om karisma har undersökt karismans roll i ledarskap och maktutövande.⁵ Dock så har senare forskning alltmer börjat inriktas mot karismans allmänna betydelse och karaktär och den så kallade genuina karisman har kommit att ifrågasättas.⁶ En anledning till detta kan möjligen vara att det i dagens samhälle blivit allt svårare att urskilja genuin utstrålning från den ”påklitrade” utstrålningen, som förknippas med exempelvis särskilda yrken som förutsätter att individen är karismatisk. Begreppet karisma har på grund av detta använts aningen vårdslöst utan större eftertanke om dess genuinitet, exempelvis på celebriteter och politiker.⁷ Det har även funnits funderingar om det faktum att karisma fått en annan betydelse i dag på grund av förändringar

¹ (NE, 2012)

² (Vercic & Vercic, 2010)

³ (Halpert, 1990)

⁴ Ibid. S.3.

⁵ (Vercic & Vercic, 2010)

⁶ Ibid. S.2.

⁷ (Peters, 2010)

i samhället. Exempelvis föreligger det ett argument om att vi i dagens rådande konsumtionssamhälle även kommit att betrakta oss själva som ”varor” och att karismatisk utstrålning blivit allt viktigare för att vi ska kunna ”sälja” in oss själva, exempelvis på arbetsmarkanden.⁸ Detta märks exempelvis i politiken där utstrålning på många sätt är avgörande för att vinna individers förtroende och för att kunna segra i valkampanjer.⁹ Det går alltså att spekulera i huruvida förändringar i samhället har kommit att påverka hur karisma definieras idag. Enligt Michel Foucault så karakteriseras dagens samhälle av en mer decentraliserad makt än förr, då vi har frångått den feodala makten som utgjordes av kontroll och dominans.¹⁰ Istället menar Foucault att den moderna makten istället existerar i form av en slags disciplineringsmekanism som går ut på att normalisera individer genom att bland annat individualisera, kategorisera och hierarkisera dem.¹¹ Grundtanken med denna disciplinering kan sägas vara att främja en viss typ av beteende hos individer genom att normalisera dem. Detta leder, enligt Foucault, till att vi till viss del även kommit att disciplinera oss själva genom att vi försöker anpassa oss till samhällets normer.¹² Då jag kommer att undersöka hur begreppet karisma definieras i självhjälplitteratur, vars syfte är att få individer att bli karismatiska genom att utveckla och förbättra vissa egenskaper, kan man alltså tolka det som att självhjälplitteraturen, vilka konstruerar karisma som ett multidimensionellt fenomen som alla kan utveckla, är ett slags maktinstrument. Detta kan kopplas till Foucault på så sätt att det visar på en spridning och en decentralisering av makten.

Det har ännu inte framkommit några bevis för att det förekommer någon specifik äkthet i frågan om karisma eller om det helt enkelt är så att karisma utgörs av en sammansättning olika egenskaper som varje individ innehar, vilka kan förbättras för att ge en mer karismatisk utstrålning. Vissa menar till exempel att det finns olika sätt att nå karismatisk utstrålning på och att det, förutom att vara medfött hos en individ, även kan förvärfvas av omständigheter under livets gång eller genom erhållandet av en viss statusposition i samhället.¹³ Trots meningsskiljaktigheterna rörande karismans karaktär kan det som sammanför de olika teorierna om ämnet sägas vara att karisma inte kan infinna sig utan någon form av erkännande från den sociala omgivningen. Det går med andra ord inte att utöva socialt inflytande om det inte finns några att utöva det på, och det går heller inte att identifieras som extraordinär och utmärkande om man inte särskiljer sig från individer i ett socialt sammanhang¹⁴. Relaterat till detta argument är det faktum att det mesta i vår värld är beroende av hur vi definierar och konstruerar saker, vilket sker genom social interaktion med vår omgivning. Dessa konstruktioner kan som bekant förändras över tid och därmed kan betydelsen av ting skifta¹⁵. I denna uppsats kommer karisma att undersökas ur ett socialkonstruktivistiskt perspektiv, som omfattar synen på allt i vår värld som socialt skapat och utifrån denna undersökning önskas klarhet i karismans betydelse idag att ges. Det område som undersökningen kommer att

⁸ (Vercic & Vercic, 2010)

⁹ (Alessandra, 1998)

¹⁰ (Oelsen & Pedersen, 2010).

¹¹ Ibid. S. 90.

¹² Ibid. S.92.

¹³ (Peters, 2010).

¹⁴ (Friedland, 1964)

¹⁵ (Berger & Luckmann, 2010)

omfatta är, som tidigare nämnts självhjälplitteratur, av den anledningen att jag anser att det på ett bra sätt illustrerar konsekvenserna av konsumtionssamhället, vilket eventuellt kan visa på hur karismans betydelse har förändrats.

1.2. Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att undersöka hur fenomenet karisma som begrepp konstrueras i en bestämd social kontext, nämligen inom ramen för självhjälplitteratur. Då fokus för undersökningen kommer att innefatta synen på karisma som en social konstruktion så kommer den att genomföras ur ett socialkonstruktivistiskt perspektiv. Ett av målen med denna studie är att förmedla en bild av hur karisma definieras i dagens samhälle, vilket även kan ge en bild av hur de rådande samhällseliga faktorer kommit att påverka hur karisma framställs idag. Den grundläggande frågan kan sägas vara huruvida karisma till viss del frångått sin ursprungliga betydelse och förändrats från att vara ett begrepp som endast applicerades på verkligt exceptionella individer till att vara som går att köpa i dagens konsumtionssamhälle. De frågeställningar som syftet mynnar ut i är bland annat;

Hur konstrueras karisma i självhjälplitteratur?

Hur bidrar framställningen av karisma i självhjälplitteraturen till skapandet av subjekt?

Vilka möjliga konsekvenser kan framställningen av karisma i självhjälplitteraturen få?

Speglas beskrivningen av karisma i litteraturen av ett maktskifte i samhället?

1.3. Uppsatsens disposition

Denna uppsats består av sex kapitel vilka är; tidigare forskning, teori, metod, resultat och en avslutande diskussion. Kapitel två kommer att omfatta den tidigare forskning som genomförts om karisma och kapitel 3 som utgörs av teorin kommer att beskriva de teorier som använts som utgångspunkt för analysen. I det fjärde kapitlet kommer den kvalitativa metod som analysen genomförts utifrån att presenteras och det kommer även att finnas en beskrivning av materialet som ligger till grund för analysen. I det femte kapitel presenteras resultaten av undersökningen och i det sjätte och sista kapitel avslutas uppsatsen med en diskussion om resultatet, vilket sammankopplas med den tidigare forskningen och teorin. Den avslutande diskussionen kommer även att utgöras av förslag till fortsatt forskning inom ämnet.

2. Karisma som forskningsfält

2.1. Weber

Den första teoretikern i modern tid som skapade teorier om karisma var den tyska sociologen Max Weber som främst talade om karisma i maktutövande och utgick från sina teorier om ”auktoritet”, ”dominans” och ”legitimitet” då han beskrev karisma. Vad man generellt kan säga om dessa teorier är att de rör sig om fördelningen av ekonomiska resurser och att det

krävs en ordning i samhället för att denna fördelning av resurser ska fungera. Detta sker, enligt Weber, i form av dominans och lydnad samt en slags legitimering av dominansen som gör att individer har en anledning att lyda en auktoritet.¹⁶ Det är alltså utifrån auktoritetsbegreppet som Weber närmar sig fenomenet karisma, varigenom han menar att det finns tre ”rena” former av auktoritet som han placerade under kategorin ”legitim dominans”. Dessa är; den rationella, den traditionella och den karismatiska. Så här beskriver Weber den karismatiska auktoriteten; ”... resting on devotion to the exceptional sanctity, heroism or exemplary character of an individual person, and of the normative patterns or order revealed or ordained by him...”.¹⁷ Weber menar att i fallet med en karismatisk auktoritet så är det förmågan att väcka en tro hos sina underordnade om att denna har egenskaper och förmågor som är något utöver det vanliga som gör denne till en auktoritet. Weber menar vidare att denna förmåga att väcka beundran hos människor även grundar sig i förmågor som att ständigt vara nytänkande, spontan och i viss mån irrationell, vilket ger upphov till känslor hos människor som blir betagna av ledarens visioner. Utöver dessa förmågor menar Weber att den karismatiska individen har unika, nästintill övermänskliga egenskaper såsom att de ger intrycket av att vara heroiska samt att de är exceptionellt duktiga på att utnyttja sina mentala och verbala förmågor.¹⁸ De tre idealtyper som Weber nämner i anknytning till karismatisk auktoritet omfattar en profet, en krigshjälte och den store talaren som lyckas vädja till folkets behov och sinnessillstånd.¹⁹

Sättet varpå individer som är genuint karismatiska kan få makt och bli ledare i samhället förklarar Weber med en beskrivning av hur det sociala samhället är som en slags cykel som förr eller senare alltid råkar ut för ideologisk eller socioekonomisk stagnering. Detta blir enligt Weber alltid fallet med en traditionell och en rationell auktoritet, och det som krävs är en karismatisk auktoritet som har förmågan att förändra detta system. Weber menar att en karismatisk individ ofta kommer till makten då individen med hjälp av visioner och nytänkande kan komma att inbringa förnyelse i ett stagnerat socialt system samt vara lösningen till samhällsproblem.²⁰ Dock så beskriver Weber hur även det nya systemet kommer att stagnera inom tid och att den karismatiska ledarens karisma då blir rutinbaserad. Enligt Weber är den karismatiska individen endast en auktoritet om denne tillskrivs karisma av sin sociala kontext och att det är denna aspekt som möjliggör socialt inflytande av en karismatisk ledare. Dock så hävdar han även att det finns något genuint hos individen som gör att denne attraherar folks uppmärksamhet från början.²¹ Webers ständiga pendlande mellan karisma som något genuint och medfött hos en individ och som något som är beroende av sin sociala kontext har bidragit till förvirring rörande fenomenets verkliga härkomst och försvårat genomförandet av empirisk forskning utifrån hans teorier. Till exempel så menar William. H. Friedland som författat den vetenskapliga artikeln ”For a sociological concept of charisma” att det varit problematiskt att genomföra forskning om karisma inom sociologin eftersom att

¹⁶ (Lemert, 2010)

¹⁷ Ibid.

¹⁸ (Weber, 1999)

¹⁹ Ibid. S. 104.

²⁰ (Bowden, 2009)

²¹ (Weber, 1999)

Webers till stor del utgår från att karisma är psykologiskt betingat.²² Enligt Weber bör dock karisma studeras i termer av i vilken utsträckning individen uppmärksammas och vilken genomslagskraft individen har.²³

2.2. Den genuina karisman

Webers beskrivning av den genuina karisman kan sägas vara kärnan i hans beskrivning av en karismatisk individ. Weber urskiljer två typer av karisma i sina beskrivningar; den som är kopplad till en viss position eller hierarkisk ordning, varigenom individen får sin karismatiska status till följd av att denna erhåller sig en särskild position, och den genuina karisman som bygger på att individen har extraordinära egenskaper.²⁴ Den genuina karisman beskrivs som en egenskap som gör sin bärare till en stor personlighet och att den är medfödd, extraordinär och att den delvis är avskärmad från normer och vardagliga rutiner. Detta är på grund av att den genuina karisman inte följer något mönster utan är unik.²⁵ Det som är exceptionellt med denna typ av karisma är således att den inte finns tillgänglig för vem som helst eftersom att den är medfödd. Det är just denna aspekt av Webers teorier som jag vill framföra i min analys av förändringen av karismans betydelse eftersom att jag anser att begreppet definieras annorlunda idag. Enligt min uppfattning har det frångått sin ursprungliga form, det vill säga att vara något som applicerades på verkligt utmärkande och speciella individer, till att ses som en slags vara som man kan skaffa sig och som vem som helst kan träna fram med hjälp av exempelvis självhjälpsböcker.

Vidare menar Weber att det som skiljer genuin karisma från den auktoritetsbaserade karisman är att den inte kan symboliseras eftersom att den inte är rutinbaserad. Med detta menas att karisma alltid ter sig olika och att det inte går att symbolisera begreppets betydelse. Han menar att denna process varigenom karisma symboliseras och stereotypifieras skapar ett slags mönster och gör det möjligt att ”lära sig” att bli karismatisk, och att det är detta som ligger som en grund i ”karismatisk utbildning” och är vad som i stort sett karakteriserar den auktoritetsbaserade karisman.²⁶ Det som Weber menar är speciellt med den genuina karisman är hur den kommer till uttryck, det vill säga genom att individen utstrålar en slags extas och mani och en slags upphetsning. Med andra ord kan man säga att det är individens uttrycksfullhet som utgör den främsta egenskapen av genuin karisma. Till exempel så beskriver Weber att idealtypen av en genuin karismatisk individ är den ”bärsärka krigaren”, som kanske inte har ett betydelsefullt budskap men som utmärker sig genom sin fullständiga närvaro och upphetsning.²⁷

Som nämnts tidigare så saknas till stor del empirisk forskning om karisma, mycket på grund av fenomenets diffusa karaktär och svårigheter att genomföra konkreta undersökningar om det. Dock så har ett fåtal empiriska undersökningar gjorts, bland annat en i vilken man testat

²² (Friedland, 1964)

²³ ibid. S. 105

²⁴ (Greenfeld, 1985)

²⁵ Ibid. S. 4

²⁶ Ibid. S. 4

²⁷ Ibid. S.5

vilken effekt karismatiskt ledarskap har på de som följer ledaren, utifrån Webers teorier. Denna undersökning genomfördes av Conger och Kanungo²⁸ och har kommit att fungera som en mall för fortsatt forskning inom ämnet, bland annat eftersom att de skapat ett slags system för att mäta karisma. Undersökningen är byggd på teorier om karismatiskt ledarskap och det faktum att man identifierat så kallade ”följar-effekter” hos de som följer en karismatisk ledare utifrån dessa. Enligt hypotesen så kan följare av en karismatisk ledare karakteriseras som att vara vördnadsfulla, ha förtroende och genom att de känner en tillfredsställelse gentemot sin ledare.²⁹ De anses även ha en starkare känsla av ”kollektivistisk identitet”, en större tro på gruppens prestanda under gruppuppgifter samt en känsla av att de känner sig mäktigare. Utifrån denna hypotes har en undersökning genomförts med 252 chefer där man mätt dessa effekter hos chefernas underordnade.³⁰ Resultaten visar att det fanns ett starkt samband mellan följarnas vördnad och karismatiskt ledarskap. Man fann även att följarnas förtroende och tillfredsställelse medierades genom vördnad för ledaren. Det som även uppdagades var att följarnas känsla av kollektivistisk identitet och deras syn på ökad grupp prestanda var konsekvenser till följd av karismatiskt ledarskap. Känslan av mäktighet fann man härstammade från dessa konsekvenser av karismatiskt ledarskap.³¹

Webers teori om den ”genuina” karisman och om behovet av en karismatisk ledare i ett stagnerat samhälle kan illustreras i en studie som undersökt karisma hos presidentkandidaterna Barack Obama och Sarah Palin under det amerikanska presidentvalet 2008.³² Undersökningen problematiserar det faktum att karisma används på ett sådant ovarsamt sätt, speciellt i fallet med valkampanjer, och har utifrån en analys av retorik och handlingar försökt ta reda på om Palin och Obama är karismatiska enligt Webers definition av karisma. Resultatet av undersökningen tyder på att Obama är genuint karismatisk, enligt Webers definition, men att Palins ”karisma” endast är en produkt av de omständigheter som rådde under valkampanjen.³³ Detta är på grund av att analysen visade att Palins ”band” till allmänheten återspeglar den taktik som använts av både republikaner och demokrater under tidigare valkampanjer, vilken går ut på att förstärka klyftan mellan de två blocken och framhäva det egna partiet. I kontrast till Palin så lyckades Obama framföra visioner som var utformade för att delvis överskrida uppdelningen av de politiska blocken i och med att han förespråkade förändring och en enad nation, och lyckades på detta vis nå ut till individer som inte röstat alls under det senaste decenniet och införliva dem i sin koalition. Till Obamas fördel var också att nationen befann sig i stagnation vilket till stor del var på grund av den ekonomiska kris som blomrade ut 2008, vilket krävde en ledare med nya tankar och visioner.

2.3. Karisma ur ett kulturellt perspektiv

En forskare som menar på att begreppet karisma kommit att få en förändrad betydelse sedan Webers tid är Philip Smith, som även menar att det unika med karisma till viss del har gått

²⁸ (Charismatic Leadership and Follower Effects, 2000)

²⁹ Ibid.

³⁰ Ibid. S. 3.

³¹ Ibid. S. 17.

³² (Bowden, 2009)

³³ Ibid. S.16.

förflorad i och med dagens breda användning av begreppet; "By applying the concept of charisma indiscriminately to things and people that are attractive and/or powerful, the specificity of charismatic power in Weber's theory has been lost".³⁴ Han beskriver även hur faktumet att forskning om karisma mestadels har utgått från att fenomenet härstammar från psykologiska och sociala strukturer har reducerat uppfattningen om karismans härkomst, i och med att det bortser från andra möjliga faktorer, exempelvis kulturella. Han menar att försök till att skapa ett slags universell definition av begreppet utifrån dessa faktorer istället har gjort förståelsen av karisma för bred och diffus. Istället förespråkar Smith ett kulturellt perspektiv på karisma samt att fenomenet borde studeras enligt en kulturell modell. Denna modell omfattar ett slags moraliskt band mellan följare och ledare, som inte ska förstås i termer av personlighet och gruppdynamik, utan i termer av kulturella kontexter och som en produkt av symboliska strukturer.³⁵ Det som till stor del utgör dessa symboliska strukturer är binära oppositioner som ofta handlar om att konstruera ont och gott och ett överdrivande av dessa. Detta sker ofta i samband med så kallade "räddnings/frälsnings berättelser", och Smith menar på att karismatisk auktoritet uppstår vid behov av dessa räddningsberättelser.³⁶

Dessa räddningsberättelser kräver att det finns en skillnad mellan gott och ont, samt att det måste finnas något som följarna kan bli räddade ifrån. Detta kan till exempel vara samhällseliga hot eller faror eller hot från en annan aktör.³⁷ Studien baseras på "case-studies" med Winston Churchill, Martin Luther King jr. och Adolf Hitler, med fokus på deras ledarskap och de kulturella omständigheter som möjliggjorde deras ledarskap och maktinnehavande. Det som studien särskilt fokuserar på är det faktum att de flesta av dessa ledare inte ansågs vara karismatiska innan de kommit till makten, vilket styrker det faktum att det krävs ett behov av en räddningsberättelse och en individ som är kapabel att framföra denna. Genom denna studie och introducerandet av en kulturell modell för studier av karisma hoppas Smith på att kunna "rena" betydelsen av karisma och återinföra Webers definition av fenomenet. Vidare anser jag att detta perspektiv kan bidra till förståelsen av fenomenets ändrade betydelse över tid och hur det konstruerats socialt.

2.4. Ett multidimensionellt perspektiv på karisma

För att återgå till Webers beskrivning av den genuina karisman så vill jag hävda att det är avvikanden från denna beskrivning av karisma som visar på begreppets förändrade betydelse i dagens samhälle. Det visar även på hur beroende begreppet är av hur det definieras socialt. Ana Tkalac Vercic och Dejan Vercic har problematiserat begreppet karisma och genomfört en studie genom vilken de önskat ta reda på i vilken utsträckning en individ kan vara karismatisk samt vilka dimensioner av karisma det finns. I artikeln "Generic charisma – Conceptualization and measurement" beskriver de hur det i dagens samhälle har blivit allt viktigare med personlighet och att det i många yrken är avgörande med en stark personlighet; exempelvis för politiker och celebriteter.³⁸ De menar på att betydelsen av begreppet karisma har

³⁴ (Smith, 2000)

³⁵ Ibid. S. 4.

³⁶ Ibid.

³⁷ Ibid. S. 4.

³⁸ (Vercic & Vercic, 2010)

förändrats mycket från sin ursprungliga betydelse, det vill säga ifrån de antika grekernas sätt att beskriva sina gudar, men även från Webers sekulariserade definition av karisma som främst omfattar karisma i relation till auktoritet och samhällsordning.³⁹ De hävdar att individer i dagens samhälle kommit att bli till produkter och att man idag till stor del marknadsför sig med hjälp av sin personlighet och utstrålning.⁴⁰ Genom sin studie har de önskat studera karisma ur ett multidimensionellt perspektiv och undersöka karisma i sin helhet. De menar att större delen av den tidigare forskningen har baserats på Webers teorier och utgått från ett endimensionellt perspektiv på fenomenet, då de flesta studier som gjorts har analyserat karisma i relation till ledarskap.

Studien genomfördes i Kroatien med 231 universitetsstudenter och syftet med studien var att ta reda på hur informanterna uppfattar karisma. Undersökningen bestod av en kvantitativ analys i två delar, i den första delen av analysen gavs först en definition av karisma och sedan presenterades ett urval av karismatiska individer, varvid informanterna skulle välja en som de själva tyckte var karismatiska. I den andra delen av undersökningen presenterades 48 egenskaper och informanterna ombads betygsätta hur pass relevant egenskaperna var för den karismatiska personen de valt med en skala från ett till sju, där ett innebar att egenskapen var helt irrelevant för personens karisma och sju innebar att det var extremt relevant. Materialet bearbetades sedan med hjälp av en faktoranalys, och man fann att de mest karismatiska egenskaperna var; att personen var kommunikativ, beundransvärd och inspirerande, ärlig och pålitlig, attraktiv, att personen erhåller ett lugn och har visioner och att personen var mäktig och dominant. Sedan gjordes undersökningen om och i det fallet skulle studenterna avgöra hur karismatiska Obama och en kroatisk sångerska var, och även i detta fall visade det sig att det var flera olika egenskaper som utgjorde karisma.

Slutsatsen av denna undersökning är att karisma är multidimensionellt eftersom att så många olika typer av egenskaper ansågs vara karismatiska. Det visades även hur olika typer av människor kan ses som karismatiska men att deras uppsättning karismatiska egenskaper kan skilja nämnvärt, vilket också tyder på att karisma är ett multidimensionellt fenomen. Artikeln hävdar även att de egenskaper som klassificerades som karismatiska i undersökningen är sådana som vi alla har och använder oss av ibland, och detta stödjer teorin om att karisma är något som alla kan utveckla genom att utveckla och förbättra dessa egenskaper.⁴¹ Alla är alltså, enligt artikeln, ”potentiellt” karismatiska och Ana Tkalac Vercic och Dejan Vercic menar att denna modell som undersökningen är baserad på torde fungera som en slags mall för att kunna utveckla karisma hos individer. Dock så är de medvetna om att det funnits begränsningar med studien, exempelvis så skulle mer forskning behövas för att fastställa vilka egenskaper som är karismatiska och undersökningen skulle behöva göras i ett större kulturellt och socialt spektrum för att öka dess trovärdighet och validering.⁴² Denna undersökning utgör en central del av ursprunget av min egen frågeställning och jag önskar spinna vidare på vissa av de teman som resultatet av undersökningen gett upphov till. Vad jag anser är av särskilt

³⁹ (Vercic & Vercic, 2010)

⁴⁰ Ibid. S. 1

⁴¹ Ibid.

⁴² Ibid. S. 7.

intresse i denna studie är att den utgår ifrån hur allmänheten definierar begreppet karisma, vilket styrker det faktum att fenomenet är socialt konstruerat.

3. Teori

Vår förmåga att konstruera saker socialt kan sägas vara det som hela vår symboliska värld bygger på, dock så kan dessa konstruktioner skifta med tiden och får oss på så sätt att uppfatta saker annorlunda. Detta hävdar jag även kan vara fallet med karisma, vilket skulle innebära att fenomenet i sig inte har förändrats sedan Webers tid utan att det är vår syn på det samt förändringar i samhället som har fått det att se annorlunda ut. Ett socialkonstruktivistiskt perspektiv skulle alltså kunna förklara hur begreppets betydelse har utvecklats från Webers beskrivning till den betydelse som karisma har tillskrivits i dagens samhälle. Denna del av uppsatsen kommer att omfatta tre perspektiv på socialkonstruktivism från tre teoretiker vilka är; Peter L. Berger och Thomas Luckmann, Jonathan Potter och Vivien Burr. Jag har valt att inkludera Berger och Luckmann och Potter för att ge en bakgrundsbild av själva perspektivet, dock så har jag valt att skriva något mer omfattande om Burrs teori. Detta eftersom att hon erbjuder ett mer konkret tillvägagångssätt i analysen av sociala konstruktioner vilket är ett tillvägagångssätt jag kommer att använda mig av i min egen analys.

3.1. Berger och Luckmann

Två teoretiker vars teorier om socialkonstruktivism har kommit att bli mycket betydelsefull för sociologin och samhällsvetenskapen är Peter L. Berger och Thomas Luckmann. De har genom sitt verk "kunskapssociologi" bidragit med systematiska argument till varför vår sociala värld och den "verkliga världen" inte existerar som två separata världar, utan är sammankopplade.⁴³ Kunskapssociologi definieras av Berger och Luckmann som att det "... sysslar med förhållandet mellan det mänskliga tänkandet och den sociala kontext i vilken det uppstår"⁴⁴ I stora drag kan man sammanfatta deras teorier om kunskap och socialkonstruktivism som att det handlar om hur individer och grupper interagerar med varandra genom sociala system, som bland annat består av roller och handlingsmönster som tillhör dessa roller. Man kan säga att dessa roller blir till genom att individer formar begrepp och mentala representationer av varandras handlingsmönster. När dessa roller blir tillgängliga för andra medlemmar i samhället kallas det att de har blivit institutionaliserade. I och med denna institutionalisering så blir dessa roller, koncept och handlingsmönster inbäddade i samhället och dess struktur. Men andra ord kan man säga att kunskap och individens syn på vad som är "verklighet" är sammankopplade med det institutionaliserade samhället. Alltså är verkligheten socialt konstruerad enligt Berger och Luckmann.⁴⁵

Berger och Luckmann har valt att utgå ifrån ett fenomenologiskt perspektiv i sin analys av konstruktioner och vardagslivets verklighet, vilken omfattar en beskrivande metod som till viss del är empiristisk men som till större del tar avstånd från det vetenskapliga tänkandet.⁴⁶

⁴³ (Potter, 1996)

⁴⁴ (Berger & Luckmann, 2010)

⁴⁵ Ibid.

⁴⁶ Ibid. S. 32.

De vill på så vis distansera sig från psykologiska och genetiska faktorer hos individen och istället fokusera på hur människor konstruerar sin verklighet genom objektiveringen av subjektiva processer. Med andra ord kan man förklara det som att verkligheten skapas genom individens tankar och handlingar och sedan kvarhålls som verklig genom ytterligare tankar och handlingar. Ett centralt begrepp i detta sammanhang är ”common-sense” kunskap och ”common-sense” verklighet, vilka omfattar förgivetagen kunskap som är grundad på ”sunt förnuft”. Genom studier utifrån dessa begrepp önskar Berger och Luckmann frånga den alltför teoretiska studien av samhället genom att tillämpa ett mer konkret tillvägagångssätt i studien av kunskapskonstruktion. Begrepp som Berger och Luckmann använder sig av som kan bidra till förståelsen för hur fenomen såsom karisma är socialt konstruerat är; internalisering, objektivering, institutionalisering, legitimering samt språkets roll i producerandet av kunskap. Dessa begrepp kan sägas vara grundvalarna i deras teorier om hur vi konstruerar kunskap och hur denna kunskap blir tillgängliga för andra genom att den etableras i samhällsstrukturen.

Institutionalisering kan sägas vara det övergripande konceptet inom vilken de andra begreppen får sin betydelse. Berger och Luckmann förklarar institutionalisering som att det ”uppträder varhelst det förekommer en ömsesidig typifiering av vanemässiga handlingar av typer av aktörer”⁴⁷. Med andra ord handlar det om att våra handlingar blir vanemässiga och att detta vanemässiga handlande leder till skapandet av roller som kan sägas utgöra en institution. Institutioner uppkommer ur historiska processer och fortlever genom socialiseringsprocessen, genom vilken individer internaliserar dessa handlingsmönster. Institutioner kan därför sägas fungera som kontrollerande över mänskligt handlande. Även om institutioner bygger på handlingar som från början är mänskligt skapade upplevs den institutionella världen som verklig på grund av dess etablering i en historisk kontext.⁴⁸ Skapandet av en institution sker som tidigare nämnt genom mänskliga konstruktioner, och denna process omfattar tre moment; externalisering, objektivering och internalisering. Berger och Luckmann definierar objektivering som ”Den process genom vilken de externaliserade produkterna av den mänskliga aktiviteten får en objektiv karaktär...”⁴⁹, med vilket de menar på att vårt handlande blir till roller och vanemässiga handlingsmönster.

Internaliseringen, som utgör det sista momentet i denna process omfattar den process genom vilken individen tar till sig den objektiviserade sociala världen och gör den till en del av sitt medvetande, vilket sker genom socialiseringsprocessen. Institutionaliseringen handlar alltså om ett slags dialektiskt samspel mellan individen och den sociala världen på så vis att människan interagerar med den värld hon själv skapat. Berger och Luckmann menar att den verklighet vi lever i är beroende av objektiveringar och att hela vår värld bygger på dessa objektiveringar som är uttryck för subjektiva avsikter.⁵⁰ Som exempel på objektiveringar ger de språket som de menar fungerar som en slags förvaringsplats för en mängd olika betydelser och erfarenheter som förs vidare mellan generationer. Anledningen till att språket har denna förmåga är att det finns objektivt tillgängligt över tid och är således inte beroende av de

⁴⁷ (Berger & Luckmann, 2010)

⁴⁸ Ibid. S. 76.

⁴⁹ Ibid. S. 77.

⁵⁰ Ibid. S. 49.

subjektiva betydelseernas ”här och nu”, som Berger och Luckmann uttrycker det. Ska man därför placera in fenomenet karisma i Berger och Luckmanns teorier kan man tolka det som att karisma är en mänsklig konstruktion som objektiverats genom språkets begreppsliggörande. Förändringar i begreppets betydelse skulle alltså kunna förklaras i termer av att det är på grund av att det konstrueras annorlunda.

3.2. Jonathan Potter

Jonathan Potter kan sägas vara en av Berger och Luckmanns efterföljare och har liksom de valt att teoretisera världen som socialt konstruerad. Dock så har Potter försökt konkretisera Berger och Luckmanns teorier genom att fördjupa sig i själva processen varigenom konstruktioner blir till och varför. Han har exempelvis valt att belysa beskrivningar och hur de används och menar på att individer inte skapar beskrivningar ur tomma intet utan skapar dem med syftet att de ska åstadkomma något.⁵¹ I sitt verk *Representing reality* har Potter mestadels fokuserat på beskrivningars roll i faktakonstruktioner och hur de konstrueras för att framställa fakta som trovärdig och objektiv. Dock så är det Potters beskrivning av diskurser och hur de konstrueras som är av intresse för denna teoridel, däribland hans beskrivning av den empiriska diskursen. Innan Potter går närmare in på diskursbegreppet och konstruktionen av beskrivningar så presenteras två dimensioner till perspektivet på dessa; den ena är att beskrivningarna konstruerar vår värld och den andra är att dessa beskrivningar är konstruktioner i sig själva då de uppkommer ur sociala processer.⁵² Dock så kommer en utförligare beskrivning av denna aspekt att finnas i presentationen av Vivien Burrs teori eftersom att hon utvecklat detta förhållningssätt. Vad Potter även tar upp i sin introduktion av beskrivningar är att de främst görs genom språket och att språket till viss del styr hur individer uppfattar sin omvärld.

Det som är intressant med Potters teori är således att han undersöker varför beskrivningar används och hur de används för att uppnå ett visst syfte. Vad som är viktigt att ha i beaktning är dock att Potter tar avstånd från alla typer av kognitiva faktorer i studien av konstruktioner då han dels menar att konstruktioner skapas genom social interaktion, såsom genom tal och skrift, och dels för att ett kognitivt synsätt tar bort fokus från konstruktionernas användning i sociala kontexter, vilket är en av grundvalarna i Potter teoritiska förhållningssätt.⁵³ Den aspekt som Potter till stor del menar utgör svaret på frågan om varför beskrivningar används omfattar det intresse som den som framför beskrivningen har. Viktigt att notera är dock att det inte rör sig om att studera beskrivningar i termer av individens intresse utan att det mer handlar om vårt sätt att se på beskrivningar som att de alltid på något sätt speglar en individs eller gruppens intresse.⁵⁴ Relaterat till denna aspekt är Potters teori om att vi använder oss av särskilda lingvistiska ”verktyg” för att få det som framställs i våra beskrivningar att uppfattas på ett visst sätt; vilket han benämner som ”tolkningsrepertoarer”. Som exempel ger han diskurser inom naturvetenskapen och menar att forskare inom naturvetenskapen använder sig

⁵¹ (Potter, 1996)

⁵² Ibid. S. 97.

⁵³ Ibid. S. 103.

⁵⁴ Ibid. S. 110.

av särskilda vokabulärer för att validera sina teorier. Denna repertoar som forskar inom naturvetenskapen använder sig av för att beskriva sitt arbete och vad de anser vara ”sanning” kallar Potter med flera för den ”empiristiska repertoaren”. Det som karakteriserar denna typ av diskurs är att den främst omfattar den fakta som presenteras och inte så mycket handlingarna av den som producerar den. En analys utifrån denna repertoar behandlar alltså själva diskursen som den primära källan och ser den som ett eget ”organ”.⁵⁵

Anledningen till att jag valt att ta med just denna aspekt av Potters teori är att begreppet ”tolkningsrepertoarer” kommer att utgöra en del av analysen i denna uppsats samt att den ”empiristiska diskursen” kommer att vara ett av de grundteman som analysen görs utifrån. En teoretiker som utvecklat Potters teorier, däribland dessa teman, är Vivien Burr.

3.3. Vivien Burr

Vivien Burr beskriver i sitt verk *An introduction to social constructionism* att det egentligen inte finns någon entydig beskrivning för de som kallar sig för ”socialkonstruktivister” av den anledningen att vetenskapen är relativt spretig och på grund av att det finns många varianter av den. Burrs egen definition av perspektivet är följande; ”...the assumptions that the nature of the world can be revealed by observation, and that what exists is what we *perceive* to exist”.⁵⁶ Med detta menar hon att vi människor interagerar med världen utifrån hur vi uppfattar att den är genom våra observationer av den. Hon menar att man ska vara försiktig med dessa uppfattningar eftersom att de inte nödvändigtvis speglar verkligheten så som den verkligen ter sig.⁵⁷ Som exempel ger hon det faktum att vi kategoriserar människor enligt kön och menar att vi lika gärna hade kunnat kategorisera människor enligt längd istället.

Detta kritiska förhållningssätt till kunskap kan sägas vara en av de aspekter som sammanför socialkonstruktivister enligt Burr, liksom ett förhållningssätt som tar historiska och kulturella aspekter i beaktande vid studien av begrepp och kategorier. Med detta menar hon att vår förståelse för världen i hög grad är produkter av de kulturella, sociala och ekonomiska omständigheter som råder för tillfället och att vi därför inte bör anta att vissa sätt att förstå världen är bättre än andra. Ytterligare ett förhållningssätt som kan sägas vara gemensamt för teoretiker inom socialkonstruktivismen är att kunskap framställs genom social interaktion mellan individer, och att det är genom daglig interaktion mellan individer som våra gemensamma versioner av kunskap framställs.⁵⁸ En slutlig faktor som Burr beskriver som central för ett socialkonstruktivistiskt förhållningssätt är beaktandet av social handling som en påverkande faktor gällande beskrivningar och konstruktioner. Det vill säga det faktum att dessa konstruktioner som vi ”förhandlat” fram genom social interaktion kan förändras genom att sociala händelser påverkar hur vi ser på konstruktionen i fråga.

⁵⁵ (Potter, 1996)

⁵⁶ (Burr, 1995)

⁵⁷ Ibid. S. 3.

⁵⁸ Ibid. S. 4.

3.3.1. Språkets betydelse för vårt tänkande

Den process varigenom sociala konstruktioner formas härstammar till stor del från språket. Det centrala i analysen av språk för socialkonstruktivismen är dess förmåga att ändras konstant och variationer i dess betydelse till följd av detta. Studien av språk som en central del av den humanitära tillvaron betonas mestadels av strukturalister och poststrukturalister men eftersom att en stor del av dessa teorier har sin utgångspunkt i humaniora och lingvistik så kan de även bidra mycket till socialkonstruktivismens förståelse av språk samt språkets roll i socialt liv.⁵⁹ Den allmänt etablerade synen på förhållandet mellan språket och oss själva är att vi endast använder språket för att uttrycka saker som existerar oberoende av språket, såsom beskrivningar av vårt själv, vår personlighet och våra erfarenheter. Enligt detta synsätt är det som att allt rörande oss själva, vårt inre och världen runt omkring oss existerar på egen hand och att språkets enda uppgift är att förmedla det här till oss. Detta synsätt är motpolen till det perspektiv som poststrukturalismen förespråkar, nämligen att vårt själv är konstruerat genom språket.⁶⁰ En vanligt förekommande kritisk synpunkt mot detta perspektiv är frågan om huruvida våra förfäder grottmänniskorna inte "existerade" på grund av att de inte hade utvecklat en språklig form av kommunikation. Burrs invändning mot detta är att mänsklig kommunikation idag främst handlar om att förmedla våra erfarenheter, pinsamheter, oro, förhoppningar och rädslor samt andra tillstånd som det är svårt att tänka sig att grottmänniskorna upplevde. Det är därför svårt att tänka sig att det vara kapabla till sådana komplexa tankar utan att ha utvecklat ett språkligt sätt att kommunicera dem först.⁶¹ Burr menar att de begrepp vi använder oss av inte existerade innan språket, utan att de har möjliggjorts med hjälp av språket. Vidare beskriver Burr att språket kan sägas vara bestämmande för våra tankar och att om det inte går att uttrycka ett specifikt begrepp med hjälp av språket så är detta begrepp inte tillgängligt för de som använder språket i fråga.

Det centrala i socialkonstruktivismens syn på språket är alltså att det inte ska ses som ett neutralt medierande verktyg i förmedlingen av våra tankar och känslor till de i vår närhet, utan att språket alltid till viss del formar våra tankar och känslor.⁶² Det finns två implikationer av socialkonstruktivismens syn på språket; den ena omfattar att allt vi relaterar till vad det innebär att vara en person som till exempel att ha en personlighet, styrs av drifter och begär, att älska, hata vara avundsjuk etc. inte är en del av mänskliga naturen. Dessa förmågor blir istället tillgängliga för oss genom språket som fungerar som ett sätt att strukturera upp våra erfarenheter. Den andra implikationen, om man återigen tar självet som exempel, är att det vi uppfattar utgör vår person alltid kan definieras annorlunda, till exempel i andra språk. Socialkonstruktivister är därför mycket angelägna om att se till det faktum att det finns alternativa konstruktioner av självet och våra erfarenheter genom språkets användning.⁶³

Innan jag går över till att beskriva diskursbegreppet vill jag först kort redogöra för strukturalismen och hur den utgjort en grund för socialkonstruktivismens analys av språket.

⁵⁹ (Burr, 1995)

⁶⁰ Ibid. S. 33.

⁶¹ Ibid. S. 33.

⁶² Ibid. s. 34.

⁶³ Ibid. S. 34.

Begreppet strukturalism myntades i första hand av de Saussure med vilket han menade att språket hänvisar till koncept, och inte verkliga objekt, och att den värld vi lever i består av godtyckliga kategorier. Han menade även att tecken inte har en inneboende betydelse i sig själva utan att de får sin betydelse genom åtskiljandet från andra tecken. Strukturalismen har på så sätt bidragit till socialkonstruktivismens analys av språket, dock så är det två aspekter som strukturalismen inte förklarar. Dessa omfattar hur betydelsen av ord eller tecken kan komma att förändras över tid och hur tecken kan ha varierande betydelse beroende på den sociala kontexten. De här aspekterna kan förklaras genom diskursbegreppet och diskursanalys.

3.3.2. Diskursbegreppet

Vivien Burr definierar diskurser på följande sätt; ” A discourse refers to a set of meanings, metaphors, representations, images, stories, statements and so on that in some way together produce a particular version of events”.⁶⁴ Dock så finns det ingen entydig definition av begreppet som på ett bra sätt sammanfattar dess karaktär, men det går att förklara det som att det är som ett system av påståenden som konstruerar ett objekt. Det som är av särskilt intresse för diskursanalytiker och vad som skiljer dem från strukturalister och poststrukturalister är att de är mer intresserade av hur sammanhanget och syftet påverkar våra ord och tecken. De menar att språket är uppbyggt av diskurser och att ett ords eller diskurs betydelse styrs av det sammanhang som det används i. Av intresse för diskursanalytiker är alltså hur diskurserna brukas, vilket omfattar hur det skriftliga eller talade språket används och vad som vill uppnås genom detta.⁶⁵ Eftersom att språket har förmågan att beskriva saker på olika sätt betyder det att det kan finnas en rad olika diskurser om ett visst objekt, person eller situation. I och med att diskurser kan tolkas som att vara talet om ett visst fenomen så kan man också tolka det som att vår uppfattning om hur saker ter sig till stor del präglas av diskurser. Burr ger jakten på rävar som exempel; det finns till exempel de som menar att rävjakt är nödvändigt för att de inte ska blir för många av dem, att rävjakt är en slags sport och det finns de som menar på att det strider mot djurens rättigheter. Beroende på vilken diskurs man tar del av så påverkas alltså till stor del synen på rävjakt.⁶⁶

Diskurser behöver nödvändigtvis inte förmedlas genom tal utan det kan även ske genom skrift, visuella redskap, etc. och de har som syfte att konstruera ett objekt på ett visst sätt som ska framstå som sanningsenligt, samt få oss att agera på ett visst sätt. Vad som är viktigt att framföra i detta sammanhang är att socialkonstruktivister bortser från attityder och åsikter i analysen av diskurser eftersom att det strider helt mot perspektivets grundvalar. Anledningen är att attityder och åsikter aldrig kan uppfattas som neutrala eftersom att de i sig själva bygger på konstruktioner och inte finns som oberoende delar av vår mänskliga natur. Attityder och åsikter är också diskurser, enligt socialkonstruktivismen, vilka formas genom den diskursiva kulturen människor befinner sig i.⁶⁷ Vad man kan tillägga om språkets förhållande till

⁶⁴ (Burr, 1995)

⁶⁵ Ibid. S. 47.

⁶⁶ Ibid. S. 49.

⁶⁷ Ibid. S. 50.

diskurser så är ord och meningar inte tillhörande en speciell diskurs, utan de får sin betydelse genom den kontext i vilken diskursen skapas. Man kan alltså, enligt Burr, tolka det som att förhållandet mellan språket och diskurser är tvåfaldigt i och med att de två entiteterna förutsätter varandra; diskurser uppenbaras i tal och skrift men det tal och skrift vi använder är beroende av den diskursiva kontexten för att få betydelse. Eftersom att diskursen om ett visst objekt ofta förmedlas via texter och tal så kan man enligt det socialkonstruktivistiska perspektivet tolka det som att allt som kan utläsas ha mening kan ses som en slags text som är formad av olika diskurser. Då det mesta i vår värld kan tillskrivas mening så innebär detta synsätt att man kan se livet och världen som en text, vilket kan sägas utgöra grundtanken för hela diskursfilosofin.⁶⁸

Ett begrepp som redan omnämnts i samband med Jonathan Potter och hans teori ”empirism” som sedan utvecklats av Vivien Burr är ”tolkningsrepertoarer”. Att använda sig utav ”tolkningsrepertoarer” omfattar ett sätt att analysera språkliga konstruktioner på vars syfte är att fungera som en slags förlängning av den traditionella diskursanalysen. Detta eftersom att ”tolkningsrepertoarer” används för att analysera de lingvistiska hjälpmedel som används av talaren (i text eller tal) för att konstruera ett objekt eller en händelse på ett visst sätt.⁶⁹ Sättet varpå analysen av ”tolkningsrepertoarer” kompletterar den traditionella diskursanalysen är att det här tillvägagångssätt erbjuder ett flerdimensionellt perspektiv på språkliga konstruktioner. Anledningen förklaras vara att det är otillräckligt att tolka vilken diskurs som använts på ett fragment av en text utan att först undersöka hur texten i fråga skapades och med vilka litterära redskap. Dock så kommer en utförligare beskrivning av tillvägagångssättet i fråga att finnas i metodavsnittet eftersom att den kommer att användas i analysen av min egen undersökning.

3.4. Foucault, disciplinering och statsapparaten

Ytterligare en teoretisk aspekt jag har valt att utgå ifrån är Foucaults teori om disciplinering. Anledningen är att Foucault talar om ”disciplineringsmekanismen” som den nya formen av makt i samhället och därför att en central del av diskursanalysen utgörs av maktaspekten. Ytterligare ett skäl till varför jag valt att inkludera Foucaults teori är att den kommer att utgöra en av bakgrundfaktorerna i analysen, då jag vill undersöka huruvida självhjälpslitteraturen speglar den nya formen av makt i samhället.

Foucaults teorier om disciplinering är relaterade till diskursanalysen på så sätt att den härstammar från diskursbegreppet och hans teorier om kunskap och makt. Begreppen makt, kunskap, disciplin och diskurser som samtliga återfinns i Foucaults teorier kan sägas vara sammankopplade. Det här är på grund av att diskurser ger upphov till kunskap och kunskap i sin tur ger upphov till makt. Anledningen till detta är att diskurser leder till formationen av institutioner, som hävdar att de bär på sanningen, och denna kunskap legitimeras och reproduceras sedan av institutionen.⁷⁰ Tyngdpunkten i Foucaults teorier omfattar hur människan blir till ett subjekt och han menar att både kunskap och makt bidrar till en subjektivering av människan. Foucault menar att samhället har en förmåga att klassificera och

⁶⁸ (Burr, 1995)

⁶⁹ Ibid. S.117.

⁷⁰ (Harrington, 2005)

kategorisera individer vilket bidrar till att individer får särskilda positioner i samhället. Detta i samband med institutionernas inverkan resulterar i att medborgarna i ett samhälle ständigt är övervakade. Foucault menar även att individer kan göra sig själva till subjekt genom självövervakning, vilket kan ske exempelvis genom religion eller psykoterapi. Han kallar detta fenomen för ”biopolitics”, vilket omfattar en sekulariserad form av makt som Foucault menar karakteriserar vårt samhälle idag.⁷¹

Med det här menas att samhället har frångått den feodala maktutövningen under historiens gång och istället kommit att anamma en ny form av makt som grundar sig i en slags disciplinering av samhället och individen. Denna makt bottnar i en slags social ingenjörskonst som går ut på att forma individer med hjälp av olika metoder.⁷² Foucault ger som exempel olika typer av institutioner som på ett indirekt plan disciplinerar och formar individer genom att individerna individualiseras, homogeniseras, hierarkiseras och utestängs i olika typer av sammanhang.⁷³ Det som Foucault menar är kärnan i den moderna disciplineringsmekanismen är strävan efter normalisering, varvid man önskar främja en viss typ av beteende hos individer i olika sammanhang. Denna disciplinering menar Foucault främst sker genom institutioner och deras respektive normer för hur individer ska bete sig. Disciplineringen har dock inte som syfte att kuva individer, utan istället att få dem att uppnå sin fulla potential, vilket Foucault menar görs genom en slags biologiskt förankrad vetenskap om människan som ligger som grund för de disciplinära principer som utövas inom institutionerna. Dock så är det ingen positiv bild av maktutövningen i dagens samhälle som Foucault ger då han även menar att den disciplinära makten har som mål att göra individer mer mottagliga för manipulation och kontroll.⁷⁴

4. Metod

I den här delen av uppsatsen kommer tillvägagångssättet för insamlingen av material inför analysen att presenteras. Den kommer även att innefatta en beskrivning av materialet i fråga samt hur det socialkonstruktivistiska perspektivet utgör den främsta bakgrunden för analysen av materialet samt hur de utvalda begreppen ur teorin kommer att integreras med forskningsmaterialet i analysen. Utöver detta kommer det även att presenteras en redovisning rörande valet av materialet och hur det är relevant för mitt syfte och frågeställning.

4.1. Material

Underlagsmaterialet för analysen består av två självhjälpböcker i hur man utvecklar karisma och personlig utstrålning vilka är; *Karismakoden – Sju vägar till ökad personlig utstrålning*, skriven av Eva Kihlström och *Karisma* som är skriven av Tony Alessandra. Gemensamt för dessa verk är att de presenterar karisma utstrålning som något eftersträvänt som man har stor användning för i såväl sitt yrkesliv som i privatlivet. De erbjuder lättläst fakta om fenomenet karisma samt bevis för att alla individer är potentiellt karismatiska och att det

⁷¹ (Harrington, 2005)

⁷² (Oelsen & Pedersen, 2010)

⁷³ Ibid. S. 90.

⁷⁴ Ibid. S. 91.

således går att bli mer karismatisk genom övning. I böckerna har särskilda aspekter och egenskaper, som beskrivs som att vara karismatiska och ge upphov till utstrålning, valts ut och dessa presenteras som mål som läsaren ska uppnå. Det återfinns konkreta råd i hur man ska uppnå dessa mål och vilken funktion de utvalda egenskaperna har. Nedan följer en översiktlig beskrivning av litteraturen i fråga;

Karismakoden – sju vägar till ökad personlig utstrålning är en bok skriven av Eva Kihlström som innehåller fakta och råd om hur man utvecklar sin karisma och utstrålning. Boken börjar inledningsvis med tidigare forskning om karisma och definitioner av fenomenet samt en beskrivning av författarens egna förhållningssätt till begreppet. I början av boken förnekar Eva Kihlström mystiken med karisma och menar att fenomenet inte är något som individer föds med utan att karisma går att lära sig; "... Men vetenskapsmän som har studerat karismatiska personligheter för att upptäcka gåvan att få människor med sig, har inte funnit något särskilt personlighetsdrag eller någon särpräglad begåvning".⁷⁵ Författaren beskriver istället att karisma utgörs av en sammansättning av en rad olika egenskaper och förmågor och beskriver sedan hur dessa kan förbättras för att ge en mer karismatisk personlighet. Till exempel beskrivs det i boken hur man kan skapa kontakt med andra människor genom att skapa trovärdighet hos sig själv, hur man blir medveten om det "tysta budskap" som man ger genom att blir medveten om saker som sitt rörelsemönster, hållning och gester. Övriga saker som boken beskriver är hur man blir medveten om de signaler man sänder ut med hjälp av sin ansiktsmimik, hur man lär sig kontrollera sin röst för att förbättra sin kommunikation, hur man finner sin "glöd" genom att hitta något som gör så att man känner sig entusiastisk och motiverad. Det beskrivs även hur man övar upp sin förmåga att vara närvarande, vilket enligt boken är en av grundvalarna till karismatisk utstrålning, hur man förbättrar och anpassar sitt språk och budskap till mottagarna samt hur man förbättrar sina sociala förmågor.

Eva Kihlström beskriver de många fördelar som finns med karismatisk utstrålning och hur det kan bidra till ett mer tillfredställande liv samt hur det är en fördel inom många olika områden; "Varför är då personlig utstrålning så viktig? Självklart är det en tillgång vid anställningsintervjuer, på arbetsplatser, på fester likaväl som i alla andra sociala sammanhang".⁷⁶ Bokens huvudsakliga fokus är kroppen som i detta sammanhang ses som ett redskap i utvecklandet av karismatisk utstrålning. Författaren menar att utstrålning bygger på de signaler vi sänder ut till andra människor genom exempelvis kroppsspråk, och att ett medvetande om detta dramatiskt kan öka utstrålning; "Det går att vänja sitt kroppsspråk att signalera kraft och säkerhet för att uppfattas som mer karismatisk. Skådespelare kan stråla på kommando. För dem är kroppen – hållning, gång, ansiktets uttryck med mera – det främsta arbetsredskapet".⁷⁷ Boken demonstrerar detta genom att ge handfasta råd och tips i hur man förbättrar varje omnämnd egenskap och illustrerar fördelarna med varje egenskap genom att beskriva karismatiska celebriteter som nått framgång med hjälp av dessa egenskaper. I boken återfinns även mycket vetenskaplig fakta i form av exempelvis undersökningar och studier för att styrka bokens utgångspunkt.

⁷⁵ (Kihlström, 2010)

⁷⁶ Ibid. S.25.

⁷⁷ Ibid. S. 43.

Boken *Karisma* är skriven av Tony Alessandra handlar liksom *Karismakoden* om hur man blir mer karismatisk genom utvecklandet av en rad olika egenskaper och förmågor. Även denna bok bygger på antagandet om att karisma inte uteslutande är medfött, som en specifik egenskap hos särskilda individer, utan att det rör sig om en sammansättning av olika egenskaper som tillsammans utgör karisma; ”Karisma består av en samling färdiga sociala färdigheter eller verktyg. Dessa egenskaper samlas ibland under benämningen personlig utstrålning. Du kanske inte vet om det, men de egenskaperna, de verktygen, finns inom dig också och ligger bara och väntar på att utvecklas och finslipas.”⁷⁸ I likhet med *Karismakoden* tar boken *Karisma* sin utgångspunkt i sju egenskaper som definieras som karismatiska och ger sedan konkreta råd i hur man utvecklar och förbättrar dessa egenskaper. Dessa egenskaper omfattar hur man förbättrar sina muntliga förmågor, hur man blir medveten om sitt ”tysta budskap” och hur man kan modifiera detta, hur man blir en bättre lyssnare och hur man utvecklar sin övertalningsförmåga. Boken innehåller även råd i hur man på bästa sätt utnyttjar tid och rum, hur man förbättrar sin anpassningsförmåga samt hur man får ökade visioner och idéer. Även *Karisma* innehåller vetenskaplig fakta och undersökningar för att illustrera resonemangen i boken och det återfinns även här exempel med framgångssagor och med celebriteter för att understryka fördelarna med varje egenskap. Överlag är böckerna mycket lika i framställningen av karisma och vad som krävs för att utveckla karismatisk utstrålning, dock så riktar sig *Karisma* något mer åt individer som önskar utveckla utstrålning för att bli mer framgångsrika i karriären.

4.2. Urval och avgränsning

Som tidigare nämnts så är syftet med denna undersökning att se hur begreppet karisma definieras idag, vilket kommer att göras genom att studera hur fenomenet konstrueras utifrån ett socialkonstruktivistiskt perspektiv. Anledningen till varför jag valt självhjälplitteratur som underlag för min studie är att självhjälplitteraturen vänder sig till den vardagliga individen, med fakta om karisma och råd om hur man själv utvecklar karisma. Eftersom att tidigare forskning tyder på att karisma fått en alltmer vardaglig och kommersiell karaktär anser jag att självhjälplitteratur utgör ett utmärkt forskningsfält för denna fråga. Jag tycker även generellt att självhjälplitteratur är särskilt utmärkande för vår tid då det enligt mig utgör en del av den sociala ingenjörskonst som kommit att bli betydande i samhället idag. Ytterligare en anledning till varför jag valt att avgränsa min studie till självhjälplitteratur är att en del av den tidigare forskningen problematiserat Webers beskrivning av den genuina karisman och kommit fram till att karisma är ett multidimensionellt fenomen som rör sig om en rad olika komponenter. Eftersom att dessa böcker omfattar utvecklandet av en rad olika förmågor och egenskaper så anser jag att de illustrerar den multidimensionella aspekten av karisma och att detta således kan vara en indikator på hur fenomenet karisma definieras idag. Anledningen till att undersökningsmaterialet enbart utgörs av självhjälplitteratur är att jag vill se hur begreppet karisma konstrueras i en bestämd kontext samt att det är nödvändigt för diskursanalys med tolkningsrepertoarer att kunna jämföra texter som är skrivna för samma syfte. Detta är för att kunna identifiera återkommande mönster i texterna.

⁷⁸ (Alessandra, 1998)

4.3. Tillvägagångssätt

Tillvägagångssättet för denna analys kommer att omfatta kodningen och sökandet efter diskurser i självhjälpstexterna. Detta kommer att göras med bakgrund av ”tolkningsrepertoar” begreppet samt de tre teorierna empirism, socialkonstruktivism och Foucaults disciplineringsbegrepp, vilka jag kommer att reflektera över i analysen. Empirism omfattar att man ser texten som den primära källan och låter den tala för sig själv och genom min reflektion av det socialkonstruktivistiska perspektivet kommer jag främst utgå från den så kallade ”common-sense” kunskapen och se huruvida det finns kunskap i texten som är tagna för givet. Foucaults disciplineringsbegrepp kommer jag att använda mig av för att analysera huruvida det finns diskurser i texten som speglar disciplineringsmekanismen i samhället vilket är den nya formen av makt enligt Foucault. Jag kommer dock även att vara uppmärksam på teman som faller utanför ramarna för dessa perspektiv.

För att konkretisera analysen och för att hålla den inom ramen för diskursanalys har jag valt att utgå ifrån Carol Lee Bacchis metod ”What’s the problem?” som hon beskriver i den vetenskapliga artikeln ”Women, policy and politics – the construction of policy problems”, där hon förespråkar ett kritiskt förhållningssätt till beskrivningar och dess uppbyggnader. Bland annat så menar hon att man ska undersöka om det föreligger förutfattade meningar och antaganden bakom en representation i en beskrivning. Dock så kommer inte Bacchis teori att integreras med mina resultat utan jag kommer endast att använda den som en inspirationskälla i hur man analyserar språkliga konstruktioner. För en utförligare beskrivning av Bacchis teori, se Bilaga nummer 1 i kapitel 8. Utifrån en genomläsning av litteraturen kommer jag alltså att analysera den med hjälp av diskursanalys och ”tolkningsrepertoar” begreppet, och jag kommer sedan utifrån dessa att identifiera bärande teman i litteraturen som kan tyda på särskilda diskurser som används inom självhjälpstexterna. Här kommer jag att återknyta till mitt syfte då jag utifrån denna analys vill se på hur fenomenet karisma konstrueras i litteraturen. Jag kommer främst att vara uppmärksam på den språkliga användningen i litteraturen och på så vis se hur karisma konstrueras.

4.4. Analysmetod

4.4.1. Diskursanalys med hjälp av tolkningsrepertoarer

I sitt verk *An introduction to social construction* presenterar Vivien Burr begreppet ”tolkningsrepertoarer” som ett medel att analysera textuella konstruktioner med och för att få en förståelse för de lingvistiska hjälpmedel som individer använder sig av när de återger en händelse. Burr tar sin utgångspunkt i Potter och Wetherells definition och teorier om begreppet och utvecklar sedan dessa. ”Tolkningsrepertoarer” kan beskrivas som ett sätt att förmedla händelser så att de uppfattas på ett visst sätt, vilket görs genom användandet av specifika stilistiska och grammatiska termer.⁷⁹ Enligt Burr kan man alltså se ”tolkningsrepertoarer” som ett slags verktygslåda som kan användas för att kunna uppnå ett visst syfte. Det som är viktigt att notera med ”tolkningsrepertoarer” är att de är större än själva

⁷⁹ (Burr, 1995)

individ, vilket betyder att även om individens redogörelse för något kan vara osammanhängande och varierande så hänvisar individen ofta till en ”tolkningsrepertoar” som är allmänt känd och som vi alla använder oss av. Det syfte som dessa ”tolkningsrepertoarer” fyller kan således sägas vara att de tillåter individer att rättfärdiga särskilda versioner av en händelse, för att ursäkta eller validera sitt beteende för att avvärja kritik eller som en trovärdig referens i interaktion med andra individer.⁸⁰

Det som särskiljer diskursanalys med hjälp av tolkningsrepertoarer från den ordinära diskursanalysen är det faktum att man betonar sammanhanget som diskursen uppenbaras i. Tillvägagångssättet skiljer sig således från den ordinära diskursanalysen på så sätt att man inte abstraherar, exempelvis, en bit text från sitt sammanhang och sedan försöker applicera en diskurs på den. Man försöker istället att se texten i sin helhet och betona hur den språkliga användningen kan komma att framställa texten på ett visst sätt.⁸¹ Diskursanalytiker som anammat detta tillvägagångssätt är alltså mer intresserad av den aktiva konstruktionen av diskurser med betoning på hur de används och varför. Centralt för analys med hjälp av tolkningsrepertoarer är alltså språket och dess användning samt hur språket kan modifieras för att framställa något på ett visst sätt. Språket ses alltså som väldigt flexibelt i detta sammanhang och som verktyg för sociala konstruktioner.⁸² Detta menar även Jørgensen och Phillips som även de utgått från Potter och Wetherells definition av tolkningsrepertoarer.⁸³ De hävdar att analysen av tolkningsrepertoarer mer rör sig om hur text och tal är kopplade till social handling än hur texten är uppbyggd lingvistiskt sett. Jørgensen och Phillips beskriver även att individer i detta sammanhang uppfattar varandra som agenter vars handlingar är till för att bringa fördelar samt att det alltid finns något som står på spel i dessa handlingar.⁸⁴

Underlaget för diskursanalys med tolkningsrepertoarer utgörs ofta av transkriberade intervjuer eller ”naturliga” konversationer, och det forskaren intresserar sig för är förekomsten av särskilda metaforer, grammatiska konstruktioner, talspråk samt andra tänkbara språkliga metoder som individer kan tänkas använda sig av i sina beskrivningar. Genom att till exempel undersöka intervjumaterial omfattande samma tema så kan forskaren eventuellt identifiera mönster i intervjupersonernas sätt att tala och det rör sig då alltså om användandet av tolkningsrepertoarer.

Av intresse för forskaren är alltså att finna drag i intervjumaterialet som omfattar repetition och föränderlighet. Repetition tyder på att olika personer använder sig av samma tolkningsrepertoarer när de talar om ämnet i fråga, vilket alltså kan tolkas som att det finns en särskild diskurs i anknytning till ämnet. Forskaren är även uppmärksam på föränderlighet i beskrivningar eftersom att intervjupersonen kan använda sig av flera olika repertoarer beroende på vilken avsikt de har med sina beskrivningar.⁸⁵ Forskare som utgår ifrån begreppet tolkningsrepertoarer benämns även som ”diskurspsykologer” av den anledningen

⁸⁰ (Burr, 1995)

⁸¹ Ibid. S. 175-176.

⁸² Ibid. S. 176.

⁸³ (Jørgensen & Phillips, 2000)

⁸⁴ Ibid. S. 155.

⁸⁵ Ibid. S. 177.

att de har individen och dess handlingar i fokus för analysen. Dock ska denna beskrivning ej förknippas med ett kognitivt perspektiv då man endast uppmärksammar individens handlande i förhållande till det sociala sammahanget. Eftersom att individer till stor del använder tolkningsrepertoarer för att bekräfta och validera sina beskrivningar och anpassa dem till omvärlden så vill forskaren även uppmärksamma de tekniker som används för att rättfärdiggöra individers redogörelser. Man kan alltså tolka det som att diskursanalytiker som använder sig av detta tillvägagångssätt ser individen som en aktör i ett ”moraliskt universum”, på grund av att tolkningsrepertoarer ofta används för att validera och försvara redogörelser.⁸⁶

Det praktiska tillvägagångssättet av denna metod omfattar att man först och främst transkriberar sitt undersökningsmaterial, vilket kan vara exempelvis intervjuer, och detta görs grundligt så att transkriberingen på bästa sätt reflekterar det som sagts under intervjun. Detta inkluderar medtagandet av pauser, eftertryck, tvekande och överlappningar som ges visuella representationer i transkriberingen.⁸⁷ Sedan analyseras det transkriberade materialet ett flertal gånger varpå texten kodas för att få fram betydelsefulla aspekter. Denna kodning är baserad på frågeställningen som själva undersökningen har.

5. Resultat

Utifrån en analys av självhjälpplitteraturen omfattande böckerna *Karismakoden – sju vägar till ökad personlig utstrålning* och *Karisma* har det varit möjligt att skapa en bild av hur karisma framställs i böckerna och hur fenomenet konstruerats. Resultatet kommer alltså att demonstrera hur man i denna litteratur konstruerar karisma och vilka tolkningsrepertoarer som används i framställandet av karisma. Centralt för analysen har bland annat varit återkommande teman i litteraturen, den språkliga användningen innefattande förekomsten av särskilda stilistiska och grammatiska verktyg och bakomliggande antaganden och förutfattade meningar. Jag har även varit uppmärksam på vilka eventuella konsekvenser representation av karisma skulle kunna ge samt hur representationerna ger upphov till skapandet av subjekt. En genomgående faktor i analysen har även varit de frågeställningar ur Carol Lee Bacchis vetenskapliga artikel ”Women, policy and politics – The construction of policy problems” som hon utvecklat i anknytning till sin metod ”What’s the problem?” Resultatet av denna analys kommer att presenteras i form av 10 bärande teman som illustrerar hur fenomenet karisma framställs och konstrueras i de två böckerna. Dessa teman representerar ett urval av de mest signifikanta ”tolkningsrepertoarerna” som återfunnits i undersökningsmaterialet och visas nedan. Resterande delen av resultatet kommer att innefatta en diskussion följande varje grupp av teman med hänvisning till referenser och citat ur litteraturen.

5.1. Teman

Nedanstående teman är resultatet av analysen utav självhjälpplitteraturen och är de tolkningsrepertoarer jag har kunnat identifiera. Dessa aktualiseras i materialet och bidrar till den framställning av fenomenet karisma som återfinns i litteraturen. För att förtydliga dessa

⁸⁶ (Burr, 1995)

⁸⁷ *ibid.* S. 177.

teman bland repertoarerna och se på hur de samverkar i framställandet av karisma har de indelats i tre övergripande teman vilka är; personliga, kollektiva och språkliga tolkningsrepertoarer.

Personliga tolkningsrepertoarer

- Karisma går att öva fram genom en rad praktiska råd och övningar.
- Alla individer har de förutsättningar och egenskaper som krävs för att bli karismatiska.
- Kroppen som redskap i utvecklandet av karismatisk utstrålning.

Kollektiva tolkningsrepertoarer

- Karisma som anpassning av individen till samhällets normer.
- Karisma utvecklas genom social interaktion med andra individer.
- Karismans ökade betydelse till följd av en decentralisering av makten i dagens samhälle.

Språkliga tolkningsrepertoarer

- Karisma som fakta.
- Karisma som idealiserad genom exemplifierandet av celebriteter och framgångssagor.
- Binäriteten i beskrivningen av de karismatiska respektive de icke-karismatiska egenskaperna.
- Karisma som personligt ansvar baserat på författarens tilltal till läsaren.

5.1.2. Personliga tolkningsrepertoarer

1. Karisma går att öva fram genom en rad praktiska råd och övningar

Denna tolkningsrepertoar är den som onekligen använts mest frekvent i båda texterna och kan sägas vara ett genomgående tema i båda verken. Detta visar tydligt att böckernas syfte är att fungera som verktyg för utvecklingen av karisma hos individerna, vilket kan sägas vara karakteristiskt för självhjälpslitteratur. Denna repertoar genomsyrar texten på många olika sätt, till exempel så kan det demonstreras av följande citat ur *Karismakoden*;

”Karismatiska personligheter är retoriskt drivna, duktiga på att använda orden. Säkerhet i att tala inför publik ger utstrålning. Det finns ingen genväg utan det gäller att träna och öva.”
(Ur *Karismakoden*, S. 175).

Detta citat bygger på antagandet om att förmågor som att vara en duktig retoriker och en bra talare bidrar till större karismatisk utstrålning och betonar även att dessa förmågor kan erhållas genom övning, vilket styrker det tema i boken som tyder på att karisma inte är medfött hos individer utan går att träna fram. Ytterligare exempel ur *Karismakoden* som kan användas för att illustrera detta tema är följande;

”Det vi förmedlar via kroppsspråk, ansiktsuttryck och rösten, såväl som med orden, fungerar många gånger som en klimatanläggning. Vi kan skapa värme eller kyla omkring oss”. (Ur Karismakoden, S. 157)

Citatet visar på hur vi kan använda oss av de egenskaper och förutsättningar vi redan har och uppnå karismatisk utstrålning genom att utveckla och förbättra dessa. Det visar även på hur vi alla har makten att själva styra över oss själva och på så vis modifiera det intryck vi ger av oss själva till de runt omkring oss. Denna repertoar återfinns även i boken *Karisma*, vilket styrks av nedanstående citat. Citatet belyser två antaganden om karisma som finns i boken vilka är tron på att karisma utgörs av en rad olika egenskaper och att alla kan utveckla dessa genom övning;

”Karisma består av en samling färdiga sociala färdigheter eller verktyg. Dessa egenskaper samlas ibland under benämningen personlig utstrålning. Du kanske inte vet om det, men de egenskaperna, de verktygen, finns inom dig också och ligger bara och väntar på att utvecklas och finslipas.” (Ur Karisma, S. 10).

Ytterligare ett citat som visar på hur karisma konstrueras som något man kan lära sig är följande;

”Folklig visdom till trots är jag övertygad om att karisma inte är något man föds med, som blåa eller bruna ögon. Den sitter inte i generna – och den är inte ouppnåelig. Med andra ord har du redan karisma...” (Ur Karisma, S. 20)

Det intryck som ges efter en analys av boken *Karisma* är att syftet inte enbart är att skapa en förståelse för fenomenet karisma och få läsaren att använda sig av de karismatiska egenskaperna vid behov. Istället förespråkar boken en slags grundläggande förändring och förbättring av hela individens person som ska komma att göra individen evigt karismatisk. Nedanstående citat demonstrerar detta;

”Det vi istället siktar på i den här boken är en genuin, ihållande karisma som är djupgående och varaktig, en karisma som blir en del av din personlighet och inte bara en påklitråd fasad”.(Ur Karisma, S. 30)

Något som fångar mitt intresse i detta citat är användningen av ordet ”genuin” vilket jag anser tyder på att boken har som syfte att förändra individen från grunden och för att få individer att bli verkligt karismatiska och inte enbart på ett ytligt plan. Man kan dock tycka att användningen av ordet genuin i detta sammanhang är en aning motsägelsefullt då boken konstruerar karisma som något vem som helst kan uppnå genom övning. Dock så tror jag att det kan bero på att begreppet ”genuin karisma” kommit att få en annan betydelse i dagens samhälle, och att man till viss del frångått den ursprungliga definitionen av genuin karisma som att det finns medfött hos vissa individer.

2. Alla individer har de förutsättningar och egenskaper som krävs för att bli karismatiska

Det som båda böckerna bygger på är ett antagande om att karisma utgörs av en rad olika egenskaperna och att ett förbättrande av dessa ger karismatisk utstrålning. Vad som däremot kan ifrågasättas är huruvida alla individer egentligen besitter alla dessa förmågor och egenskaper samt om alla har rätt förutsättningar för att kunna utveckla dem. Det beskrivs exempelvis i litteraturen hur man ska vårda sitt yttre och se presentabel ut, hur man blir en "social vinnare" och hur man blir en bra talare. Litteraturen behandlar däremot inte de svårigheter som kan uppkomma hos de individer som inte har dessa förmågor naturligt. En person skulle exempelvis kunna ha en funktionsnedsättning som förhindrar uttryckandet av särskilda förmågor, exempelvis någon som drabbats av stroke och som förlorat sin talförmåga, eller ett ofördelaktigt yttre som bidrar till särbehandling av omgivningen. Man kan alltså tolka det som att litteraturen tar för givet att läsaren är "normal". Här nedan följer exempel ur *Karismakoden* för att illustrerar detta;

"Den som är nervös inför att tala offentligt har förmodligen stora förutsättningar att bli en god kommunikatör när fruktan övervunnits..." (Ur *Karismakoden*, S.21)

Ovanstående citat tar till exempel för givet att även de individer som har problem med att tala inför folk kan övervinna detta och utvecklas till att bli goda talare. Dock så beskrivs inte de svårigheter dessa som individer kan bemöta i samband med detta. Nedan följer två ytterligare exempel;

"Genom att studera olika slags ansiktsuttryck, kan alla öva upp förmågan att tolka medmänniskors avsikter, tankar och känslor..." (Ur *Karismakoden*, S.65)

"Varje människa har fröet till karisma inom sig och vi kan alla stötta varandra att utveckla och mejsla fram den." (Ur *Karismakoden*, S.93).

Även i *Karisma* återfinns exempel på detta:

"Du kan öka din karisma och, i stor utsträckning, kontrollera ditt öde. Som jag har försökt visa har du redan allt du behöver. Nu åligger det dig själv att använda de beståndsdelarna för att göra det mesta möjliga av dig själv" (Ur *Karisma*, S. 267).

Denna repertoar kan härledas ur Bacchis frågeställning om huruvida det finns aspekter av representationen som inte problematiseras. I detta fall anser jag att det är olikheter hos individer och deras förmågor som förbises vilket kan sägas vara en klar nackdel med litteraturens framställning av karisma och leder till ett ifrågasättande om huruvida det verkligen är möjligt för vem som helst att bli karismatisk.

3. Kroppen som redskap i utvecklandet av karismatisk utstrålning

Konstruerandet av kroppen som ett medel för att få ökad utstrålning är också en av de tolkningsrepertoarer som kodats mest frekvent under analysen av texterna. Exempelvis så går

många av de praktiska råd och tips som ges i böckerna ut på att man ska bli medveten om sin kropp och de kroppsliga signaler vi avger och hur dessa kan regleras för att ge ett bättre intryck på omgivningen;

”Den som vill stärka sin utstrålning behöver bli medveten om hur andra uppfattar det egna ansiktets grunduttryck. Många går omkring med en min som inte alls är vad de tror och vi får – som bekant – sällan en andra chans att skapa ett första intryck” (Ur Karismakoden, S. 62).

Exempel på detta ur böckerna är råd i hur man blir medveten om sin mimik och hur man förbättrar denna för att ge ett ”öppnare” intryck, hur man kan förbättra sin röst för att få förbättrad kommunikation, hur man förbättrar sitt rörelsemönster och sin hållning samt hur man bör le mer för att få ökad kontakt med de man talar med och för att uppfattas som mer karismatisk. Nedanstående två citat ur *Karismakoden* belyser detta;

”Ögonkontakt och leenden är viktigare än vi tror. Talare som ofta ler och har intensiv ögonkontakt med publiken uppfattas som mer karismatiska...” (Ur Karismakoden, S. 63).

”Ett av de snabbaste sätten att påverka sin utstrålning positivt är att använda sig av en hållning och gång som förmedlar energi och tillförsikt” (Ur Karismakoden, S.41).

Även om denna repertoar är vanligt förekommande i båda böckerna så är den extra framträdande i ”*Karismakoden*”. Nedan följer ytterligare ett citat som visar på antagandet om att en ökad kroppsmedvetenhet på många sätt är avgörande för ökad karismatiskt utstrålning;

”För att stärka sin karisma behöver man bli medveten om sitt eget kroppsspråk. Vilka ickeverbala koder som skickas ut var och när, och på vilket sätt det sker. Då kan framtoningen påverkas i den riktning vi vill” (Ur Karismakoden, S.17)

Ett exempel på användandet av denna repertoar återfinns även i *Karisma*;

”... Ändå är ögonkontakten väsentlig – och inte bara när man hälsar, utan under hela samtalet. Hållningen är också viktig. Inflytelserika personer förmedlar säkerhet och entusiasm i sitt sätt att föra sig ”stolt, men inte pompöst” ...”.

Dessa tolkningsrepertoarer, omfattande konstruerandet av kroppen som ett verktyg i utvecklandet av karisma och utstrålning, kan härledas till Bacchis frågeställning som belyser om representationen ger upphov till skapandet av subjekt. I detta sammanhang kan man alltså tolka det som att den kroppen blivit föremål för subjektivering då den tillskrivs stor betydelse i utvecklandet av karisma och att den till följd av användningen av dessa repertoarer framställs som ett verktyg i strävan efter karisma.

Sammanfattning av de personliga tolkningsrepertoarerna

Det sätt varpå de personliga tolkningsrepertoarerna samverkar för att uppnå ett syfte är att de subjektivera alla individer som potentiellt karismatiska. Det här gör de alltså genom att de talar om och försöker nå individen på ett personligt plan, exempelvis genom att rikta sig till det som rör individen, som exempelvis kroppen och individens förmågor. Det som sammantaget kan sägas vara konsekvensen av de ”personliga tolkningsrepertoarerna” är att de

framför karisma som ett multidimensionellt fenomen och förnekar att karisma enbart finns hos vissa individer som föds med det. De utgör även ett slags moraliskt påbud på så sätt att de försöker svara på frågan om varför individer borde bli mer karismatiska. Detta omfattar att vi bör utveckla karisma för vår egen skull, för att vi ska bli bättre människor, samt för att vi ska lyckas bättre i livets olika områden. Det handlar även om antagandet om att alla individer har de förutsättningar som krävs för att utveckla karisma, och på så vis blir det svårt att motsätta sig bokens argument om varför man borde utveckla karisma. Dessa repertoarer kan alltså sägas vara legitimerande för bokens framställning av karisma och för att alla individer bör utveckla karisma.

5.1.3. Kollektiva tolkningsrepertoarer

4. Karisma som anpassning av individen till samhällets normer

Ytterligare en repertoar som jag kunnat identifiera i min analys är antagandet om att karisma möjliggörs genom ett anpassande till samhället och av samhällets normer. Detta framkommer exempelvis i beskrivningar av hur man blir medveten om de signaler man sänder ut till omgivningen och hur man på bästa sätt utvecklar förmågor som är till fördel både för individen själv och för omgivningen. Exempel på detta finner man i *Karisma*;

”... Men det är också svårare i den meningen att störtfloden av budskap och dåligt rustade budbärare förringar dem alla. Nu för tiden är det därför viktigare än någonsin att vässa sin förmåga att övertyga andra och därmed öka sin karisma” (Ur Karisma, S. 145).

”I kapitel 8 kommer jag också att visa att olika personlighetstyper ofta föredrar att få information på olika sätt. Det kommer att hjälpa dig ytterligare att anpassa ditt budskap till mottagaren” (Ur Karisma, S.166).

Denna repertoar kan liknas vid repertoaren som omfattar antagandet om att karisma fått en ökad betydelse i dagens samhälle. Dock så omfattar just denna repertoar själva anpassandet av samhällets normer och ideal som ska underlätta utvecklandet av karismatisk utstrålning. Andra tecken på förekomsten av denna tolkningsrepertoar är att de förmågor som beskrivs som beundransvärda och som ledande till karismatisk utstrålning kan sägas falla inom ramen för vad som anses vara exemplariskt beteende i samhället, och de kan således tolkas vara bundna till normer.

5. Karisma utvecklas genom social interaktion med andra individer

Även denna repertoar är vanligt förekommande i texterna och uppstod frekvent under kodningen. Sättet varpå denna repertoar uppenbaras i texten är främst genom de många olika råd som går ut på att individen ska vinna andras förtroende och anpassa sig efter andras behov och på så sätt öka sin karismatiska utstrålning. Detta kan troligen sägas vara en tämligen uppenbar effekt av karisma då det i många fall krävs ett socialt erkännande för att en individ ska benämnas som karismatisk. Mycket i texterna rör sig exempelvis om hur man blir en bättre lyssnare, hur man ökar sin medkänsla, hur man blir mer osjälvisk och hur man

förbättrar sina sociala förmågor. Alla dessa aspekter tyder på att karisma till stor del skapas av den sociala omgivningen som så att säga tillskriver en individ karisma utifrån de egenskaper individen uppvisar. Exempel ur boken *Karismakoden* demonstreras av följande citat;

”Det är ju mottagaren som bestämmer om någon i hans eller hennes ögon har stark personlig utstrålning” (Ur *Karismakoden*, S.15)

Ovanstående citat visar tydligt hur mycket tonvikt författaren lägger på omgivningens roll i skapandet av karisma hos en individ. Jag anser även att detta citat förnekar förekomsten av en medfödd karismatisk utstrålning då det ger intrycket av att andra individers erkännande av en persons egenskaper är avgörande för karisma. Även nedanstående citat styrker betydelsen av den sociala kontextens inverkan på karismatisk utstrålning och bidrar till uppfattningen om att karisma till stor del konstrueras som något som är socialt betingat i litteraturen;

”Ingen kan få stark utstrålning utan att vara i kontakt med andra. Karisma bygger på relationer...” (Ur *Karismakoden*, S.15)

”Osjälviskhet ger lyskraft; ”Att förmedla att man vill andra väl är en väg till ökad utstrålning, enligt en forskningsstudie från ett amerikanskt universitet...” (Ur *Karismakoden*, S.20)

I boken *Karisma* återfinns också denna repertoar vilket följande citat demonsterar som handlar om betydelsen av att kunna lyssna på andra människor;

”... Men det är bara halva bilden. När man vill vinna någons uppmärksamhet och förtroende är lyssnandet lika viktigt som samtalet. Goda lyssnare drar till sig människor; dåliga stöter bort dem. Hitta någon med karisma och du har utan tvivel hittat en person som är duktig på att lyssna”(Ur *Karisma*, S. 120).

I boken *Karisma* beskrivs också det viktiga med att vara anpassningsbar och ha förmågan att förstå och kunna hantera olika typer av människor;

”Svaren har sin grund i det faktum att var och en av oss har ett sätt på vilket vi föredrar att relatera till andra” Det kallas vår ”personlighetsstil” eller beteendestil. Att förstå och anpassa sig till dessa stilar är en viktig del av karisman – och det ökar dina chanser att nå framgång oavsett arbetsområde” (Ur *Karisma*, S. 200).

Detta förhållningssätt till fenomenet karisma som något som till stor del är socialt betingat kan relateras till Bacchis frågeställning om huruvida det finns förutfattade meningar och antaganden som ligger bakom representationen. Att karisma till stor del möjliggörs av den sociala omgivningen och interaktion med andra människor kan således sägas vara ett av de bakomliggande antaganden som finns i boken.

6. Karismans ökade betydelse till följd av en decentralisering av makten i dagens samhälle

Syftet med denna analys är som tidigare nämnt att se hur fenomenet karisma definieras idag genom att se hur det konstrueras i en bestämd kontext, vilket i detta fall är

självhjälpslitteratur. En bakomliggande tanke med analysen har även varit att se huruvida karisma har fått en förändrad betydelse idag mot vad det har haft innan. En tolkningsrepertoar som, visserligen inte använts lika frekvent som de tidigare nämnda repertoarerna, men trots allt gjort sig påmind i litteraturen är att det i dagens samhälle finns ett större behov av individer med karismatisk utstrålning. Detta beskrivs i båda böckerna vara resultatet av förändringar i samhället som har lett till att det blivit allt viktigare med personlig makt då den auktoritära maktutövningen inte längre är lika effektiv. Detta ger intrycket av att makten i samhället har kommit att decentraliseras och att den förminska betydelsen av auktoritär makt beror på att samhället kommit att bli mer informellt. Karisma framställs alltså som en vital del av den personliga makten. Tecken på att karismatisk utstrålning i form av personlig makt fått en ökad betydelse i samhället går att finna i *Karisma* i detta exempel;

”Faktum är att karisma och dess biprodukt, personlig makt, aldrig tidigare har varit så viktig. Det beror på att klyftan har ökat mellan vår förmåga att påverka andra med ”ställningsmakt” istället för med ”personlig makt” (Ur Karisma, S.39).

Förutom maktaspekten av karisma ger litteraturen intrycket av att karisma är viktig i samhället idag då det leder till framgång i många områden av livet, till exempel genom ett mer tillfredställande socialt liv och ökad framgång i yrkeslivet. Denna aspekt av karisma som betydelsefull i dagens samhälle kan illustreras genom följande citat ur *Karismakoden*;

”Varför är då personlig utstrålning så viktig? Självklart är det en tillgång vid anställningsintervjuer, på arbetsplatser, på fester likaväl som i alla andra sociala sammanhang” (Ur Karismakoden, S.25).

Det framgår även av litteraturen att vi i dagens konsumtionssamhälle till stor del kommit att betrakta oss själva som varor och att karismatisk utstrålning kan användas för att marknadsföra oss själva:

”... Det som syns utåt, hur andra uppfattar oss, formar vårt personliga varumärke/vårt etos, i samspel med omvärlden. Vi är våra egna reklampelare och ansiktet är bästa placeringen för det vi vill förmedla” (Ur Karismakoden, S. 62)

Detta förhållningssätt kan även relateras till Bacchis frågeställning om huruvida det finns bakomliggande antaganden i texten vilket i detta fall föreligger vara att innehavandet av karisma blivit alltmer betydelsefullt i dagens samhälle.

Sammanfattning av de kollektiva tolkningsrepertoarerna

Sammantaget kan man tolka det som att de kollektiva tolkningsrepertoarerna samverkar för att ge bilden av att det är av största betydelse att vi samarbetar och integrerar med samhället och vår sociala omgivning för att kunna utveckla karismatisk utstrålning. Jag anser även att dessa tolkningsrepertoarer sammanlagt väcker frågan om hur makten i samhället ser ut idag och att de visar på att makten har kommit att förändras. Anledningen till detta skulle kunna vara att dagens samhälle är mycket mer individualiserat och decentraliserat än förr och att detta även gäller makten. Det går att tolka det som att makten till stor del saknar centrum idag

till skillnad från förr, då det ofta var individer med auktoritära positioner som styrde samhället. Det intrycket som litteraturen förmedlar är alltså att det idag är den mer subtila och personliga formen av makt som dominerar i samhället. Det går alltså att tolka det som att självhjälpslitteraturen om karisma är en slags produkt av det nya samhällets maktform och att böckerna till viss del ger upphov till skapandet av makt genom personlig självhjälp. Ytterligare en bild som repertoarerna framför är att ett anpassande av samhällets normer och ideal ska underlätta utvecklandet av karisma. Även här går det att tolka det som att repertoarerna speglar den nya subtila formen av makt, då det uppges vara upp till individerna att disciplinera sig själva efter samhällets normer. Utifrån detta kan man alltså dra en parallell till Foucaults maktbegrepp och hans teori om att makten i samhället idag delvis omfattar att vi utövar makt över oss själva genom disciplinering.

5.1.4. Språkliga tolkningsrepertoarer

7. Karisma som fakta

Ytterligare en repertoar jag har kunnat identifiera utifrån en analys av texterna är användandet av vetenskapliga referat och undersökningar för att validera och styrka den fakta som böckerna presenterar. Även denna repertoar används mycket frekvent genom båda böckerna och bidrar till en ökad trovärdighet utav den bild av karisma som böckerna presenterar. Det går även att tolka det som att användningen av vetenskapliga referat har som syfte att punktera bilden av karisma som en slags medfödd kvalitet hos särskilda individer, då mycket av den vetenskapliga fakta som presenteras stödjer argumentet om att karisma utgörs av en rad olika egenskaper. Nedan följer ett exempel ur "Karismakoden";

"... Men vetenskapsmän som har studerat karismatiska personligheter för att upptäcka gåvan att få människor med sig, har inte funnit något enskilt personlighetsdrag eller någon särpräglad begåvning. Istället lägger forskare möda på att hitta och utveckla karismatiska beteenden" (Ur *Karismakoden*, S.16).

Ytterligare ett citat ur *Karismakoden* som visar på detta är följande, som handlar om röstens betydelse för karismatisk utstrålning;

"Vanligtvis tänker vi sällan på hur mycket information vi får genom att avläsa andras röster. Inte heller på hur vi själva låter. Det borde vi göra, för det påverkar vår utstrålning mer än vi tror. Enligt vetenskapsmannen Albert Mehrabian är närmare 40 procent av muntlig kommunikation påverkad av röstens kvalitet" (Ur *Karismakoden*, S.67).

Ett citat ur boken *Karisma* som visar på användandet av samma tolkningsrepertoar är följande;

"En antropolog på Harvarduniversitet, Charles Lindholm, skriver att karisma på alla nivåer inbegriper "ett tvångsmässigt, oförklarligt känslomässigt band". Han noterar att karisma betraktas som något oupplösligt förknippat med individen, men att den kommer i dagen först i samverkan med andra" (Ur *Karisma*, S. 19).

Denna tolkningsrepertoar kan kopplas till Bacchis frågeställning om vilka effekter som representationen, vilket i detta fall är karisma, ger. Enligt min tolkning bidrar användandet av vetenskapliga referat till en ökad trovärdighet av bilden av karisma som något man kan erhålla sig genom att öva och förbättra sina redan etablerade egenskaper. Den används även för att legitimera böckernas metoder som effektiva.

8. Karisma som idealiserad genom exemplifierandet av celebriteter och framgångssagor

En tolkningsrepertoar som också har varit tydlig i analysen av litteraturen är exemplifierandet av celebriteter och andra typer av framgångssagor för att illustrera betydelsen av karisma för ett tillfredställande liv. Beskrivningen av celebriteter som nått framgång med hjälp av sin karisma och sina karismatiska förmågor bidrar till effekten att karisma glamouriseras. Med andra ord kan man beskriva det som att celebriteter och framgångsrika individer subjektiveras som lyckade och framgångsrika genom att deras handlingar framställs som exemplariska. Det kan därmed tolkas som att repertoaren används som ett kommersiellt medel genom vilken karisma ska "säljas in" hos läsarna. Användandet av denna repertoar anser jag även den bidrar till att karisma konstrueras och framställs som en slags vara i dagens samhälle som går att erhålla sig genom självhjälpslitteraturen. Följande exempel ur *Karisma* får illustrera detta;

"Karismatiska personer utstrålar en energi som sprider sig till deras omgivning. Den sortens ledare sporrar andra till handling. Kanske är det skälet till att några av våra mytomspunna ledare – till exempel Lincoln, Churchill och Roosevelt hade makten under tider av nationella nödlägen" (Ur *Karisma*, S. 23).

"Vi är inte slavar under omständigheterna, utan fria att tolka livet på vårt eget sätt. Den Oscarbelönade skådespelerskan Geena Davis lämnade till exempel en bruksort i New England för att skapa sig en filmkarriär i New York" (Ur *Karisma*, S. 63).

I *Karismakoden* används exempel med celebriteter frekvent under hela boken och de används för att illustrera betydelsen och användningen av varje karismatisk egenskap. Exempel på kända personligheter som beskrivs i boken är Jackie och John. F. Kennedy, Nelson Mandela, Elvis Presley, Moder Theresa, Marilyn Monroe och Winston Churchill. Nedan följer några exempel, den första beskrivs i samband med teorin om att karisma kan övas fram;

"Presidentparet John F Kennedy och Jacqueline, "Jackie" Kennedy betraktades nästan som en kungafamilj av den amerikanska nationen. Så här lyder en förklaring till parets lyskraft; bägge var oerhört medvetna om sin framtoning. Offentligt klädde de sig och agerade på ett sätt som gjorde att de uppfattades kungligt"(Ur *Karismakoden*, S. 17).

"Brittiske premiärministern Winston Churchill blev legendarisk genom sin talekonst. Tack vare sina många väl valda ord lyckades han föra engelska folket till framgång och seger i andra världskriget. Men Churchill var definitivt ingen född talare..." (Ur *Karismakoden*, S. 21).

Nedanstående citat förekommer i samband med en beskrivning om kroppsspråkets funktion i karismatisk utstrålning;

”Det är svårare att uppfattas som karismatisk med små uttrycksmedel. Personer som frihetskämpen pastor Martin Luther King, Sydafrikas första svarta president nelson Mandela, skåldespelaren Marilyn Monroe, artisten Elvis Presley och andra med stor förmåga att beröra andra är ovanligt tydliga i sitt kroppsspråk” (Ur Karismakoden, S.18).

Denna aspekt av representationen av karisma kan även den relateras till Bacchis frågeställning om vilka konsekvenser representationen ger och hur dessa kan ge upphov till förändringar. Enligt min tolkning så bidrar denna repertoar till framställningen av karisma som något eftertraktansvärt som leder till lycka och framgång, vilka kan leda till att fler individer blir inspirerade till att bli mer karismatiska. Den bidrar även till uppfattningen om att karisma till stor del har kommit att kommersialiseras.

9. Binäriteten i beskrivningen av de karismatiska respektive de icke-karismatiska egenskaperna

Ytterligare en repertoar som jag uppmärksammat i samband med min analys är användandet av ett positivt och målade språk i beskrivningen av karisma och de egenskaper som uppges vara karismatiska. Dock så beskrivs de egenskaper som inte anses vara karismatiska tydligt negativt. Det skapas alltså en slags binäritet mellan de ”goda” egenskaperna och de ”sämre”. En metod som är gemensam för båda böckerna är att de efter framställningen av en viss egenskap och dess effekt för karismatisk utstrålning uppföljer med en beskrivning av hur man inte ska uppföra sig och av egenskaper som har en negativ effekt på karismatisk utstrålning. Denna repertoar är mycket effektiv då den bidrar till skapandet av kontraster mellan karismatiska och icke-karismatiska egenskaper vilket framhäver betydelsen av karisma. Följande exempel ur *Karismakoden* visar på detta;

”Beteenden som att röra sig hastigt och ryckigt ger till exempel lägre ställning/statusposition i hierarkin. Andra lågstatusmarkörer är att fingra på håret, hålla händerna i ansiktet när man talar, nervöst flacka med blicken eller undvika ögonkontakt” (Ur Karismakoden, S.38).

En beskrivning som däremot framhäver en positiv egenskap beskrivs på detta sätt;

”Ett av de snabbaste sätten att påverka sin utstrålning positivt är att använda sig av en hållning och en gång som förmedlar energi och tillförsikt. Status, pondus och graden av självsäkerhet påverkas direkt av hållning” (Ur Karismakoden, S. 41).

Denna metod varigenom betydelsen av karismatiska egenskaper framhävs genom att de kontrasteras mot mindre fördelaktiga egenskaper ger konsekvensen av att karisma är något verkligt betydelsefullt och förstärker således budskapet i boken. En annan effekt som denna repertoar har är att den skapar ett slags ideal för hur man ska bete sig och för vilka egenskaper som är önskvärda. Därmed kan litteraturen sägas förespråka en slags normalitet som överförs till läsaren. Detta eftersom att de karismatiska egenskaperna framställs som exceptionellt beteende, vilket ger intrycket av att litteraturen försöker främja en viss typ av beteende hos individer.

10. Karisma som personligt ansvar baserat på författarens tilltal till läsaren

Repertoaren som används för att framställa karisma som något som alla individer har förmågan att utveckla och som alla kan dra fördelar utav kan sägas vara ett av de mest grundläggande förhållningssätt som litteraturen bygger på. Det omfattar antagandet att samtliga individer har de förutsättningar som krävs för att utveckla karismatisk utstrålning och att det inte finns någon ursäkt till att inte vilja vara karismatisk. Detta märks bland annat genom att självhjälpslitteraturen tycks vara skriven för en bred publik. Sättet varpå denna repertoar genomsyrar texten är exempelvis i form av språket, som är informellt och lättförståeligt för de flesta individer. Ytterligare ett tecken på detta tema är att författarna ofta talar direkt till läsaren, ungefär som en förtrogen vän. Dessa metoder gör att det blir lättare att ta till sig och ta del av de beskrivningar och råd som presenteras och ger intrycket av alla individer kan använda sig av dessa. Det ger även intrycket av att det är individens eget ansvar att bli karismatisk eftersom att det beskrivs som så pass lättillgängligt. Följande citat ur *Karismakoden* illustrerar detta;

”Känner du glädje och tillfredställelse i det du gör? Det är svårt att uppfattas som karismatisk om man själv tycker det man sysslar med eller pratar om är ointressant” (Ur *Karismakoden*, S.86).

”Men förvänta dig ingen snabbkur. Det tar ibland lång tid innan vi uppnår det vi eftersträvar. Ge inte upp utan var uthållig” (Ur *Karismakoden*, S.128).

Två citat ur ”Karisma” som också tyder på användandet av denna repertoar är dessa;

”Människor är territoriella varelser, oavsett om vi talar om tid eller rum. Nästan varje dag påverkas både du och jag av hur vi och andra använder dessa båda mäktiga, ickeverbala kommunikationsmedel” (Ur *Karisma*, S.169).

”... Jag ska försöka göra det ganska lättsamt, så att du inte tycker att jag tjar på dig, utan att jag, förhoppningsvis, fångar din uppmärksamhet och ger dig en skjuts mot nya höjder av personlig makt” (Ur *Karisma*, S.268).

De ovanstående citaten demonstrerar hur författaren talar direkt till läsaren på ett uppmuntrande och pedagogiskt sätt. Detta får konsekvensen av att karismatisk utstrålning känns tillgänglig för samtliga individer och att författaren önskar hjälpa individen i strävan mot ökad personlig utstrålning.

Sammanfattning av de språkliga tolkningsrepertoarerna

De språkliga tolkningsrepertoarerna, som omfattar användandet av vetenskapliga referat, subjektiveringingen av kroppen som ett redskap i utvecklandet av karisma, användandet av celebriteter och framgångssagor som exempel och kontrasterandet av karismatiska och icke-karismatiska egenskaper bidrar till att öka betydelsen och efterfrågan av karisma. De vetenskapliga referaten ger till exempel litteraturens framställande av karisman och de råd som presenteras ökad trovärdighet och styrker argumentet om att karisma är ett

multidimensionellt fenomen. Även konstruktionen av kroppen som ett redskap i utvecklandet av karisma styrker detta argument. Exemplifierandet av celebriteter och framgångssagor i texten kan sägas glamourisera karisma och få det att bli mer eftertraktat. Kontrasterandet av karismatiska och icke-karismatiska egenskaper bidrar till ett förstärkande av karismans betydelse och har även en slags normaliserande effekt. Sammantaget kan man dra slutsatsen att de språkliga repertoarerna bidrar till effektiviteten av argumenten som återfinns i litteraturen, och gör dem mer kraftfulla. Vad de även åstadkommer är att de bidrar till skapandet av karisma som verklighet, i synnerhet tolkningsrepertoaren som omfattar vetenskapliga referat.

6. Avslutande diskussion

6.1. Summering

Det som framkom utav analysen av självhjälplitteraturen är att det finns ett antal tolkningsrepertoarer i texten som används frekvent i båda böckerna. Dessa repertoarer kan tolkas som bidragande till konstruktionen av karisma som ett multidimensionellt fenomen som alla individer har möjligheten att utveckla. De framhäver även den ökade betydelsen av karisma både för individers personliga utveckling samt som ett medel att nå framgång med i olika områden av livet, vilket innefattar privatlivet såväl som yrkeslivet. Utifrån en kodning av självhjälplitteraturen har 10 olika tolkningsrepertoarer kunnat identifieras vilka har kunnat sammanställas i tre huvudsakliga teman. Dessa teman är; ”personliga”, ”kollektiva” och ”språkliga” tolkningsrepertoarer. Teman som infinner sig i kategorin personliga tolkningsrepertoarer är de repertoarer i texten som samverkar för att subjektivera alla individer som potentiellt karismatiska. Detta innebär att karisma framställs som något som alla individer har möjligheten att erhålla sig genom ett utvecklande och förbättrande av redan existerande förmågor hos individen. Inom detta tema finns exempelvis repertoarer som berör hur karisma går att utveckla genom praktiska råd och övningar och ett antagande om att alla individer har de förutsättningar som krävs för att utveckla karisma. Dessa repertoarer bidrar alltså till ett slags legitimerande av bokens förhållningssätt till karisma som ett multidimensionellt fenomen och erbjuder därmed ett alternativt sätt att se på karisma annat än som en medfödd kvalitet hos vissa individer.

De teman som faller under kategorin ”kollektiva tolkningsrepertoarer” kan sammantaget sägas understryka betydelsen av interaktion med den sociala omgivningen för utvecklandet av karismatisk utstrålning. Detta omfattar bland annat en större medvetenhet om människorna runt omkring oss, vilket uppenbaras i råd om hur man till exempel blir en bättre lyssnare, hur man ökar sin närvaro och hur man förbättrar sin kommunikationsförmåga. En annan aspekt som dessa tolkningsrepertoarer belyser är den ökade betydelsen av karisma i dagens samhälle, vilket formuleras som att det existerar ett större behov av personlig makt i vår tid istället för auktoritär makt. Exempelvis så framgår det i litteraturen att det finns ett större behov av individer med utstrålning i dagens samhälle på grund av samhällsliga förändringar som bidragit till att auktoritär makt inte är lika effektiv som förr. Ytterligare exempel på tolkningsrepertoarer i denna kategori är antagandet om att karisma möjliggörs genom ett anpassande av samhället och samhällets normer och att karisma utvecklas genom social

interaktion med andra individer. Ytterligare aspekter som framgår av dessa repertoarer är att karisma fungerar ses som ett slags varumärke i samhället idag samt att texten förespåkar en slags normalisering av individers beteende. Denna slutsats går att dras genom att de egenskaper som beskrivs som beundransvärda och karismatiska faller inom ramen för exceptionellt beteende i samhället. Vad som även tydligt framgår av de repertoarer som ingår i temat ”kollektiva repertoarer” är att omgivningens erkännande av en individs karismatiska egenskaper är avgörande för att individen ska benämnas som karismatisk.

De tolkningsrepertoarer som tillhör gruppen ”språkliga tolkningsrepertoarer” kan sägas fungera som ett redskap som används för att betona och förstärka betydelsen av karisma. Dessa omfattar användandet av vetenskapliga referat, beskrivningen av kroppen som ett verktyg som kan användas för att skapa karisma, exemplifierandet av celebriteter och framgångssagor och ett kontrasterande av karismatiska och icke-karismatiska egenskaper. Sammantaget går det att tolka konsekvensen av de språkliga repertoarerna som att de förstärker bilden av karismans betydelse samt att de legitimerar litteraturens framställning av fenomenet. Till exempel så används vetenskapliga referat, i form av utsagor från forskare och vetenskapliga undersökningar för att validera de råd som beskrivs i samband med utvecklandet av karisma. Många av dessa styrker till exempel argumentet om att karisma är ett multidimensionellt fenomen. Subjektiveringen av kroppen som ett redskap i jakten på karisma kan också sägas vara en språklig konstruktion som belyser kroppens signifikans i karismatisk utstrålning. Inkluderandet av celebriteter och framgångssagor i texten bidrar även det till att förstärka bilden av karismans betydelse då den får karisma att verka mer eftertraktansvärd. Även kontrasterandet av karismatiska och icke-karismatiska egenskaper får konsekvensen av att karisma ses som mer betydelsefullt.

6.2. Övergripande diskussion

Sammanfattningsvis går det att tolka det som att samtliga tolkningsrepertoarer som återfanns i litteraturen bidrar till konstruerandet av karisma som ett multidimensionellt fenomen som fått allt större betydelse i dagens samhälle. Anledningen till detta beskrivs i litteraturen bland annat att vara på grund av att den personliga makten blivit viktigare än den auktoritära. Det här bidrar även till konstruerandet av karisma som en slags vara i dagens konsumtionssamhälle. Nedan följer en återkoppling av resultaten till den tidigare forskningen och teorin.

6.2.1. Tidigare forskning

Det går att dra slutsatsen, utifrån resultatet av min studie, att betydelsen av karisma idag inte stämmer överens med Webers definition av begreppet, vilket han framför i sin beskrivning av den ”genuina karisman”. Webers beskrivning omfattar bland annat uppfattningen om att det rör sig om en individ med extraordinära egenskaper som gör sin bärare till en stor personlighet. Andra aspekter av Webers teori omfattar att den karismatiska personligheten är medfödd och att den delvis är avskärmad från vardagslivets rutiner och normer. Man kan här tydligt se hur resultatet från min egen studie avviker från Webers definition av karisma, då mina resultat tyder på att utstrålning frambringas genom ett anpassande av samhällets normer.

Ytterligare ett sätt varpå mina resultat frångår Webers teori är att repertoarerna i litteraturen motbevisar det faktum att karisma är en medfödd kvalitet som endast ett fåtal individer har.

Den tidigare forskning som varit den största inspirationskällan för denna undersökning har varit den undersökning som genomförts av Ana Tkalac Vercic och Dejan Vercic vilken demonstreras i den vetenskapliga artikeln ”Generic charisma – conceptualization and measurement”. De har problematiserat den genuina karisman och gjort en kvantitativ studie utifrån vilken de önskat undersöka i vilken utsträckning en individ kan vara karismatisk samt vilka dimensioner av karisma som finns i dag.⁸⁸ De beskriver i bakgrunden till sin studie hur det blivit allt viktigare att ha en stark personlighet i dagens samhälle vilket märks extra tydligt i politiken, där de politiska ledarna mer eller mindre måste ha en stark utstrålning, och bland celebriteter som till stor del livnär sig på att kunna attrahera andras uppmärksamhet. De framför även en teori om att individer i allt större utsträckning har kommit att betraktas som varor som kan marknadsföras och att karismatisk utstrålning är ett sätt för individer att marknadsföra sig. De beskriver även hur de anser att karisma definieras betydligt annorlunda i dagens samhälle jämfört med hur Weber definierade den ”genuina karisman” och beskriver att karisma idag beskrivs mer i termer av en viss typ av beteende. Detta har i sin tur gett upphov till en rad självhjälpböcker om hur man utvecklar karisma.⁸⁹ I deras studie som är genomförd i Kroatien med 231 universitetsstudenter har de undersökt hur studenterna uppfattar karisma och vilka egenskaper de anser är karismatiska. Resultatet visar att karisma är ett multidimensionellt fenomen eftersom att en så varierad mängd egenskaper ansågs vara karismatiska. Ytterligare en slutsats som drogs av studien är att de egenskaper och förmågor som ansågs vara karismatiska är sådana som vi alla har och som vi tar till oss av i olika sammanhang. Detta styrker alltså argumentet om att karisma går att träna fram genom övning och att alla individer är potentiellt karismatiska.

Resultaten av min egen undersökning stödjer alltså det som framkommit av Ana Tkalac Vercic och Dejan Vercics studie då den visar att karisma konstrueras som ett multidimensionellt fenomen, som består av en sammansättning olika egenskaper, i självhjälp-litteraturen. Dessa egenskaper hävdas existera naturligt hos alla individer och detta ligger alltså som grund för tanken om att karisma finns potentiellt hos alla individer. Ytterligare en aspekt som sammanför mina resultat med studien i artikeln är deras slutsats om att karisma kommit att ses som en vara i samhället idag, som vi människor kan använda oss av för att marknadsföra oss själva. Man kan utifrån denna aspekt dra paralleller mellan hur karisma konstrueras i böckerna och individernas roll i samhället, i och med att det går att tolka det som att samhället vill att individer ska vara formbara och att litteraturen således bidrar till detta. Anledningen är att den adresserar ett öppet subjekt, det vill säga att den riktar sig till alla individer, som de förutsätter vill anpassa sig till samhällets ideal och normer och därmed vill bli goda medborgare. Det som dock skiljer min studie från deras är att min omfattar en kvalitativ undersökning istället för en kvantitativ, vilket var en av huvudtankarna med min undersökning. Jag har velat undersöka samma tema som i ”Generic charisma” men utifrån ett

⁸⁸ (Vercic & Vercic, 2010)

⁸⁹ Ibid. S. 2.

socialkonstruktivistiskt perspektiv vilket jag tror kan ge en bredare bild av hur karisma definieras idag.

6.2.2. Teori

Foucaults disciplineringsbegrepp går att koppla till resultatet av denna undersökning på så sätt att många av de råd som ges i litteraturen för att utveckla karismatiska egenskaper förespråkar en slags normalisering av mänskligt beteende. Detta märks bland annat på att många av de egenskaper och förmågor som beskrivs som att vara karismatiska faller under ramen för exceptionellt beteende i samhället. Foucault menar att vi i dagens samhälle till stor del frångått det feodala och auktoritära maktutövandet och att den nya formen av makt utgörs av en slags disciplineringsmekanism varigenom institutioner i samhället utövar makt över individer genom att kategorisera och klassificera dem. Enligt Foucault utgörs kärnan av disciplineringsmekanismen av normalisering, med vilket han menade att institutioner önskar främja en viss typ av beteenden hos individer, vars syfte är att göra individer mer mottagliga för manipulation och makt.

Exempel på hur denna disciplinering, i form av normalisering, uppenbaras i litteraturen kan sägas vara främjandet av en viss typ av beteende och förekomsten av negativa beskrivningarna av förmågor som enligt litteraturen inte räknas som att karismatiska. På så sätt bidrar litteraturen även till en slags självdisciplinering varigenom individer disciplinerar sig själva till att följa samhällsnormerna. En annan aspekt av litteraturen som går att relatera till Foucaults teori är att det framgår av litteraturen att det finns en ny typ av makt i samhället och att den omfattar personlig makt istället för auktoritär. Man kan därför tolka det som att makten i samhället idag mer går ut på att forma varje individ enligt en viss mall, vilket kan kopplas till Foucault. Ett annat sätt man kan se det på är att denna decentraliserade makt som Foucault talar om, vilken omfattar att makten idag existerar i alla relationer, är att självhjälplitteraturen om karisma kan ses som ett maktinstrument varigenom makten sprids i samhället. Det här görs alltså genom att självhjälplitteraturen ger intrycket av att de vill hjälpa individer men att den indirekt gör dem mäktigare.

Det socialkonstruktivistiska perspektivet kan sägas genomsyra hela min analys och det tydligaste sättet varpå detta perspektiv kan sammankopplas till resultaten är att samtliga tolkningsrepertoarer bidrar till att framställa karisma på ett visst sätt. Man kan alltså utifrån detta se vilken betydelse konstruktionen av ett visst fenomen har på hur vi uppfattar det.

6.3. Implikationer för forskning och praktik

Fenomenet karisma har alltid intresserat mig och jag har länge förundrats över de individer som har en speciell utstrålning och dragningskraft som tycks locka alla till sig. Jag har därför tyckt att det har varit oerhört spännande att få chansen att forska i ämnet och att få möjligheten att lära mig mer om karisma och fenomenets härkomst. Under genomgången av den tidigare forskningen fann jag att mestadelen av studier som genomförts om karisma handlat om karismans roll i ledarskap, till exempel hur chefer med utstrålning lyckas inspirera sina underordnade på ett bättre sätt. Däremot saknas enligt mig till stor del forskning som

undersökt och problematiserat den så kallade ”genuina” karisman och som undersökt karismans dimensioner. Jag valde därför att undersöka hur karisma definieras i dag genom att se på hur det konstrueras i självhjälplitteratur för att få en bild av hur karisma definieras i dagens samhälle, samt se huruvida förändringar i samhället kommit att påverka betydelsen av karisma. Då jag är medveten om att min studie endast berör en mycket begränsad del av området tror jag att fortsatta studier som belyser hur fenomenet definieras och konstrueras skulle vara lämpligt. Det skulle även vara intressant att ta del av fortsatt forskning som undersöker huruvida det egentligen finns någon ”genuin” karisma eller om karisma är ett multidimensionellt fenomen som går att uppnå genom rätt metoder och övning. Jag hoppas då på att min undersökning väcker ett intresse för ämnet och för fortsatt forskning, samt att de frågeställningar som uppkommit av resultaten kan komma att fungera som ett underlag för efterföljande studier om karisma.

7. Referenser

7.1. Tryckta källor

- Alessandra, T. (1998). *Karisma*. Falun: Egmont Richter AB.
- Berger, P. L., & Luckmann, T. (2010). *Kunskapssociologi - Hur individen uppfattar och formar sin sociala verklighet*. Falun: Wahlström & Widstrand.
- Burr, V. (1995). *An Introduction to Social Constructionism*. London: Routledge.
- Harrington, A. (2005). *Modern Social Theory*. New York: Oxford University Press.
- Jørgensen, M. W., & Phillips, L. (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Kihlström, E. (2010). *Karismakoden*. Falun: Månocket.
- Lemert, C. (2010). *Social Theory -The Multicultural and Classic Readings*. Philadelphia: Westview Press.
- Oelsen, S.G., Pedersen, P.M. (2010). *Pedagogik I ett sociologiskt perspektiv*. Malmö: Studentlitteratur AB, Lund.
- Potter, J. (1996). *Representing Reality*. London : SAGE Publications Ltd.
- Weber, M. (1999). *Essays in Economic Sociology*. Princeton, New Jersey : Princeton University Press.

7.2. Artiklar

- Bacchi, C. L. (1999). Women, Policy and Politics. *SAGE Publications*, 1-13.
- Bowden, G. (2009). Obama, Palin, and Weber: Charisma and Social Change in the 2008 U.S. Election. *Canadian Review of Sociology*, 171-190.
- Conger, J. A., Kanungo, R. N., & Menon, S. T. (2000). Charismatic Leadership and Follower Effects. *Journal of Organizational Behavior*, 747-767.
- Friedland, W. H. (1964). For a Sociological Concept of Charisma. *Oxford University Press*, 18-26.
- Greenfeld, L. (1985). Reflections on Two Charismas. *The British Journal of Sociology*, 117-132.
- Halpert, J. A. (1990). The Dimensionality of Charisma. *Journal of Business and Psychology*, 399-410.
- Peters, R. (2010). The Riddle of Charisma. *Springer Science + Business Media*, 516-520.

Smith, P. (2000). Culture and Charisma – Outline of a Theory. *Sage Publications, Ltd*, 101-111.

Vercic, A.T., & Vercic, D. (2010). Generic Charisma – Conceptualization and Measurement. *Public Relations Review*, 1-8.

7.3. Elektroniska källor

NE. (den 22 Februari 2012). Hämtat från Nationalencyklopedin:

<http://www.ne.se/sok?q=karisma> den 24 April 2012.

8. Bilagor

8.1. Bacchi

Carol Lee Bacchi beskriver i artikeln *Women, policy and politics – The construction of policy problems* hur problem och förslag inom politiken aldrig är neutrala då de alltid är baserade på en viss tolkning av problemet i fråga och de alltid påverkas av hur de framställs i tal och av hur de representeras. Det Bacchi menar är att sättet varpå problem framställs är grundat på tolkningar och att dessa tolkningar härstammar från särskilda överväganden och val.⁹⁰ Bacchi menar vidare att problem inom politiken konstrueras så att det ska uppfattas på ett visst sätt och de talas även om dem som att det inte finns några alternativa sätt att se på dem. Det hon förespråkar är alltså ett synsätt som involverar att man inte ska se objekt som framställs i politiken som oberoende från hur de används i tal och hur de representeras, utan att man ska förhålla sig kritiskt till dem. Centralt för Bacchis syn på konstruktioner och tolkningar är att de är ”uppfinnigar” då de konstrueras för att överensstämma med syftet de används för att åstadkomma. Bacchis artikel hänvisar mestadels till konstruktionen av problem inom politiken och hon menar att istället för att fokusera på de lösningar som vissa förslag inom politiken förespråkar så ska man istället analysera hur dessa förslag är uppbyggda för att på bästa sätt kunna konkurrera med andra förslag inom politiken, med hjälp av tolkningar och representationer. Hennes tillvägagångssätt för att uppnå detta kallar hon i artikeln för ”What’s the problem?” vars syfte är att ta reda på vilken representation som finns bakom framställningen av ett visst problem och vilka effekter denna ger.⁹¹

Bacchis tillvägagångssätt är kopplat till diskursanalysen på så sätt att underlaget för denna analysmetod är tolkningar och representationer genom vilka man försöker finna diskursen som används i dem. Detta görs genom en analys av den språkliga användningen samt av vilka koncept och kategorier som används för att framställa ett objekt på ett visst sätt. Att utgå ifrån denna metod innebär alltså att man ser på exempelvis framställningen av problem som ”problematiseringar” istället för solid fakta. Bacchi menar att det är en omöjlighet att tala om något socialt fenomen utan att på något sätt lägga in en tolkning i beskrivningen. Hon menar därför att mycket av vår värld inte är verkligt utan att det härstammar från konstruktioner och tolkningar och att vi aldrig kan få en direkt tillgång till verkligheten.⁹² Inom Bacchis analysmetod ”What’s the problem?” utgår man från ett antal konkreta frågeställningar i analysen av texter vilka är;

- Vilket är problemet som representeras i en specifik politisk debatt eller i ett politiskt förslag?
- Vilka förutfattade meningar och antaganden ligger bakom representationen?
- Vilka konsekvenser ger representationen? Hur ger den upphov till skapandet av subjekt? Vad kommer sannolikt att förändras av representationen? Vad kommer att

⁹⁰ ”Women, policy and politics – the construction of policy problems”, Carol Lee Bacchi. 1999, S. 1.

⁹¹ IBID. S. 2.

⁹² IBID. S. 6.

vara det samma? Vem/ vilka kommer troligtvis att tjäna på framställningen av representationen?

- Finns det aspekter av ämnet ifråga som representationen inte framställer som problematiska?
- Hur skulle mottagandet vara om problemet reflekterades över eller representerades på ett annat sätt?⁹³

Även om Bacchis analysmetod i första hand omfattar ämnen och problem inom politik så beskriver hon att metoden kan användas för att analysera alla slags problem och textuella beskrivningar. Dessa frågeställningar kommer att användas som ett praktiskt tillvägagångssätt och vägledning i diskursanalysen av självhjälp-litteraturen.

⁹³ (Bacchi, 1999)